Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 1 (1756) ГОД XXXV БЕЛАСТОК 7 СТУДЗЕНЯ 1990 г. ЦАНА 250 зл.

КАЛЯДА

Урачысты Сваты вечар
Распачаўся пахам з печы.
У кутку пад абразамі,
Што прыбраны ручнікамі,
Жменя сонечных калоссяў,
Каб багата нам жылося.
Традыцыйна ў беларусаў
Водар сена пад абрусам.
Села ўжо сям'я на лавы.
Посныя дымяцца стравы.
Смачны боршч з баравікамі,
Што сабралі ў лесе самі,
Вараныя ў печы грушы,
Што раней іх маці сушыць,
Куцця з панцаку ў каструлі,
Сподак смажанай цыбулі.
На стале стаяць грыбочкі,
Агурочкі проста з бочкі,
Міска квашанай капусты,
Адно блюда з рыбай тлустай,
Селядцоў ляжыць чатыры,
Да іх бульбіны ў мундзірах,
Горба блінчыкаў духмяных
І кісель з мукі аўсянай.
Да ўсіх страваў банька рэжа
Аржаны хлябочак свежы.
За сталом пад'еўшы лоўка,
Адпраўляецца ў царкоўку
Беларускі люд вясковы
Стрэнуць
Раджджаство Хрыстова.

Віктар Швед

ЗІМА ІДЗЕ ПРАЗ ПАРК. Фота Яна Максімюка

Заклік да ліквідацыі „белых плямаў“ у нас бесперапынна выкарыстоўваецца да нападак на палітычныя, культурныя і гаспадарчыя памылкі ўсёй усходняй славяншчыны. Было іх празмерна многа. Але я не ўяўляю сабе будучыні добрасуседскіх суадносін і шчырага супрацоўніцтва, калі мы дзесяцігоддзямі будзем кшталтаваць такі тэндэнцыйны напрамак выхавання.

Прапаную заняцца ўласнымі „белымі плямамі“, напрыклад, падпольным беларускім рухам 1921—1923 гадоў на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Дакументы павінны быць у польскіх архівах, ніхто іх аднак не кранае, відаць, некарысныя. Можна пачаць ад мала вядомых фактаў, што існаваў гэты рух ва ўсходніх паветах Беласточчыны, што кіраваў ім наш зямляк Скамарох (Герман Шыманюк) з Грабаўца каля Орлі, а ў Беластоцкім павеце — Вера Матэйчык.

Кім была Вера?

Нарадзілася яна ў 1896 годзе ў Супраслі, але дзяцінства правяла ў Агароднічках, у якіх бацькі мелі маленькую гаспадарку, а бацька быў яшчэ печніком. Пасля заканчэння двухкласнай школы ў Супраслі, пайшла яна працаваць у мясцовую тэкстыльную фабрыку Цытрона, але захацела паглядзець забастоўку рабочых і за гэта была выгнана з працы. На шчасце, супрасльская настаўніца дапамагла ёй паступіць у Свіслацкую настаўніцкую гімназію, якую яна закончыла экстэрнам і, на прапанову сям'і таго ж фабрыканта, трапіла ў пакаёўкі, а потым была настаўніцай іх дзяцей і перакладчыцай (добра валодала нямецкай, рускай, беларускай і польскай мовамі).

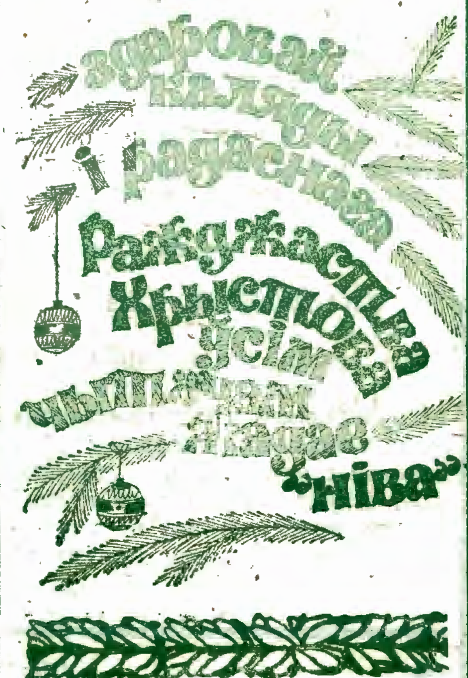
У 1914 годзе адступаючыя царскія войскі разбурылі фабрыку. Вера зноў засталася без працы. У 1917 годзе нехта параіў ёй уступіць на чатырохмесячныя настаўніцкія курсы ў Свіслачы. Апрача навукі захапілася культурнай дзейнасцю — арганізавала вечарыны, дэкламавала і сама пісала вершы. Асабліва цёпла ўспамінала настаўніка Б. Пачобку. Яму пакінула свой першы сшытак вершаў. Можа, яны апублікаваны пад псеўданімам „Мурашка“? Захаваўся толькі адзін „Ідзі“, які публікуем.

Працаваць накіравалі яе ў Грабавец каля Орлі, дзе настаўнічала да канца 1919 года. У школе было каля 50 вучняў у трох класах. З першага класа навучалася беларуская і нямецкая мовы. На беларускай мове вяліся таксама заняткі па геаграфіі (па А. Смолічу), гісторыі свету і Беларусі. Астатнія прадметы — на такой мове, якую ведаў настаўнік. Падручнікі атрымлівалі з Вільні, некалькі іх яна захавала: „Apawiadanni i lehendy wieršam roznych autarau“, Wilnia, 1914, „Hramatyka biełaruskaj mowy“ (apr. B. Pačobka), Wilnia, 1917 і іншыя. Дзеці на заняткі прыходзілі ў вышыванай нацыянальнай вопратцы. Арганізаванне школ з беларускай мовай навучання на захопленай нямецкімі войскамі цэнтральнай Беларусі і недахоп настаўнікаў сталіся прычынай пераезду Веры ў Мінск. Спачатку накіравалі яе ў вясковую школу ў Карме (?), дзе працавала ўсяго паўгода. Адтуль была зноў пераведзена ў Мінск на функцыю школьнага інспектара. У 1920 годзе выйшла замуж за капітана Войска Польскага Маслоўскага. Але ў ліпеньскім наступленні Чырвонай Арміі капітан быў забіты, а Вера да канца года заставалася пры савецкай уладзе ў Мінску, пакуль ка-

(Працяг на стар. 6)

...Здароў будзь, браце!
Няхай дае Бог лад у хаце,
Дабра, прыбытку прыспарае,
Каб у хляве ды ўсё пладзілась,
Каб жыта ў полі каласілась,
Няхай раяцца добра пчолы,
І самі будзем мы вясёлы,
За год дай Божа дачакаць
Здаровым новы год спаткаць.

ЯКУБ КОЛАС
(„Новая зямля“)

ДА РОДНЫХ

БРАТЫ І СЁСТРЫ, БЕЛАРУСЫ!

Як заўсёды нечакана прамільгнуў стары год і з надзеяй ды з трывогай глядзім у твар новаму 1990 году. У нашай краіне змянілася амаль усё. Польшча, да якой мы прызвычаіліся, практычна перастала існаваць. Узнікае на нашых вачах новы дзяржаўны арганізм, у значнай ступені падобны да таго, які існаваў у 1918—1939 гадах.

Кожны з нас бачыць і адчувае, як моцна ўсё ў нашай краіне змяняецца. У які бок змяняецца? У лепшы, ці ў горшы, — кожны павінен адказваць індывідуальна. Напэўна, ствараюцца ўмовы да хуткага ўзбагачэння найбольш актыўных і дынамічных асоб. А як будзе з тымі неактыўнымі і маладынамічнымі? Што станецца з бясплатным школьніцтвам, бясплатнай медыцынскай апекай, з шырокімі апякунчымі дзеяннямі для пенсіянераў, старых, пакалечаных, людзей з парушанай псіхікай? Я не хачу гуляць у прароцтвы і мушу прызнацца, што нічога не ведаю.

Нельга не сказаць яшчэ аб чымсьці важным. Увесь ход падзей у Польшчы сведчыць аб тым, што будзе ў краіне большая, чым дагэтуль, палітычная свабода. У сувязі з гэтым ужо сёння, як грыбы пасля дажджу, узнікаюць партыі і аб'яднанні. Усе яны маюць тыпова польскі характар. Болей таго, існуе свайго роду спаборніцтва. Кожная з іх падкрэслівае, што ў яе характары, праграме і дзейнасці многа польскасці.

Дык як жа мы, беларусы, павінны паступаць у такой сітуацыі? Звязаць свой лёс з гэтымі партыямі і ўтапіцца ў польскім моры? Згубіць да канца сваю нацыянальную тоеснасць, свой нацыянальны твар? Патаптаць нагамі ўсё тое, што тысячу гадоў свята абаранялі, захоўвалі і развівалі нашы продкі? Прычыніцца да таго, каб з усходняй Беласточчыны знікла беларуская мова, беларускі фальклор, беларускія абрады, каб парушылася пазіцыя адвечнай рэлігіі большасці беларусаў — праваслаўя? Мне здаецца, што пайсці па гэтаму шляху, дык дакаціцца да поўнага ганебнага здрадніцтва ў адносінах да гісторыі і будучыні.

Захаваць і замацаваць усё тое, што стварылі нашы папярэднікі, — вось наша задача і наш абавязак перад сваёй нацыяй, перад чалавецтвам і перад сваім сумленнем.

І таму, дарагія Браты і Сёстры, не адварочвайцеся плячыма да саміх сябе. Мы ўжо многае згубілі. І вось цяпер трэба шукаць згубленае.

Зразумела, што захоўваць сваю мову, сваю культуру, кожны з нас павінен індывідуальна ў малітве і праклёне, у радасці і смутку, у сямейным жыцці і на вуліцы. Аднак, не заўсёды мы дамо сабе рады з гэтай праблемай, калі будзем дзейнічаць без дапамогі другіх. І таму трэба нам з'яўляцца ў беларускіх арганізацыях, у беларускіх партыях, у беларускіх суполках і аб'яднаннях. Патрэбны і шырэйшы саюз. Трэба шукаць кантактаў і супрацоўніцтва з усімі беларусамі ў свеце, незалежна ад таго, куды іх кінуў лёс: і з Савецкай Беларусі, і з Амерыкі, і з Англіі, і з Канады, і з Аўстраліі. Гэта ж нашы браты і сёстры! І калі яны абараняюць беларускую нацыянальную субстанцыю, дык яны з'яўляюцца намі, а мы — імі. Ужо ўзнікаюць у Польшчы беларускія партыі. Знаёмцеся з іхнімі праграмамі, знаёмцеся з людзьмі, якія ініцыююць іх, выбірайце тыя, якія вам найбольш адпавядаюць, і ўступайце ў іх рады.

Кіруйцеся вольнай воляй, сваім розумам і сваім сэрцам, ідзіце туды, куды яны вас клічуць.

Як старшыня Беларускага грамадска-культурнага таварыства, хачу заявіць, што застанецца яно беспартыйнай беларускай нацыянальнай культурнай арганізацыяй. Залежыць нам на замацаванню ўсяго таго добрага, чаго мы дасягнулі. Аднак мы не можам стаяць на месцы. Трэба ісці наперад. А ісці наперад можна толькі тады, калі будзе нас усё болей, калі ўсё больш масава будзем удзельнічаць у аматарскім руху, калі ўсе будзем пасылаць сваіх дзяцей на навучанне беларускай мовы, калі будзем чытаць „Ніву“, „Беларускія календары“ і творы членаў літаратурнага аб'яднання „Белавежа“, калі будзем прычыняцца да ўзбагачэння фонду пабудовы Беларускага музея.

А ці ж не час, каб больш настойліва ўзнімаць ідэю большай адміністрацыйнай і культурнай самастойнасці для ўсходняй Беласточчыны, дзе жывуць у большасці беларусы?

Дарагія Сёстры і Браты! Вялікі свет прыгожы таму, што складаецца з моўных, культурных, нацыянальных і этнічных разнароднасцяў. Адна з гэтых прыгожых разнароднасцяў у свеце — беларусы. Гаворачы інакш, гэта кожны з нас. Калі ж хочам, каб свет не адвярнуўся да нас плячыма, каб не махнуў на нас пагардліва рукой, нам трэба знайсці ў сабе ўнутраную сілу, якая павядзе нас да адраджэння. Бо толькі гэтае нацыянальнае адраджэнне можа дазволіць нам заняць пачэснае месца сярод вольных народаў. Мусім паверыць, што мы не лепшыя, але і не горшыя, чымсьці іншыя народы, і што можам развівацца без тых апек з боку чужынцаў, якія называліся братэрствам, а былі паспалітым зняволеннем.

Аляксандр Баршчэўскі
старшыня ГП БГКТ

„АДКРЫТАЯ СТУДЫЯ“

Яшчэ не апусціліся ў крэслы як след прадстаўнікі паасобных нацыянальных меншасцяў, як паляцелі ў іх адрас рознага роду закіды замест слоў пагаднення. Думаю, што сваркі ў даны момант найменш нам патрэбныя.

На жаль, эмоцыі з боку нацыянальнай большасці сапсавалі настрой прысутных. Іншыя захавалі высокі культурны ўзровень, у тым ліку і беларусы, якія былі актыўнейшай дэлегацыяй. Прозвішча „Яновіч“ паўтаралася на вуснах дыскутантаў.

Гэта быў сапраўдны ўрок, пасля якога мы можам акрэсліць, хто нам прыяцель, а хто вораг. А прыяцеляў у нас не так і мала. Нельга нам адыходзіць у ізаляцыю. Згубіць давер вельмі проста.

В. Семянюк

ЗМАРНАВАЛІ ШАНЦ

З вялікім хваляваннем і з прыкрасцю аглядаў я прадстаўнікоў нацыянальных меншасцяў у тэлевізійнай перадачы „Адкрытая студыя“. Пішу „змарнавалі шанц“ таму, што з вуснаў нашых прадстаўнікоў не загучала на ўсю Польшчу праўда аб тэрорах, які перанёс беларускі народ на Беласточчыне ад бандаў у пасляваенны перыяд. Мне вельмі прыкра, і думаю, што маім равеснікам, якія памятаюць даваенную Польшчу таксама, калі асобы, разважаючыя аб II сусветнай вайне, памятаюць аб „савецкім нажы, убітым у спіну Польшчы ў 1939 годзе“, а нічога не ведаюць аб Залешанах, Занях, Вульцы-Выганоўскай і іншых беларускіх вёсках, якія банды спалілі і выстралялі толькі за тое, што яны беларускія. Была выдатная магчымасць аб гэтым сказаць, калі адзін шавініст крыкнуў у адрас беларусаў: „Вы ставілі трыумфальныя вароты Савецкай Арміі!“ Яновіч адказаў яму: „Вы пад Ломжай таксама ставілі“. А калі б ведаў трагедыю свайго народа ў пасляваенны перыяд, то мог бы сказаць так: „Нашы беларускія вёскі на Беласточчыне таксама сардэчна віталі польскае войска, давалі ім кватэры, вясковую каўбасу і самагонку. А пад вечар або на другі дзень тыя ж паны-афіцэры і салдафоны так званага Войска рабавалі рэшткі дабра, насельніцтва замыкалі ў пуні, падпальвалі і пакідалі запіску: „Смерць врогом ойчызны“.

Якім ворагам айчыны мог быць беларус, які карміў, паіў польскага салдата ў сябе ў хаце? — павінен быў запытаць Сакрат Яновіч у палякаў, глядзеўшых тэлеперадачу.

Я сем разоў прабаваў дазваніцца ў „Студыю“, але тэлефон заўсёды быў заняты. А палове трэцяй уначы прабаваў пайсці спаць, але дзе ж там заснеш пасля такой порцыі бандытызму, якую дала на пачатку баба, якая назвала сябе лекарам і акоўскім ветэранам. Яна мо і дурная, але, на жаль, такія людзі фармуюць польскі погляд на нацыянальныя меншасці. Польскі народ „ведае“, што нас, выганцаў, корміць, апранае, адукуе і ставіць нам дарма кватэры. Адным словам, гадуе трутняў. Ёй толькі трэба было падкінуць кулямёт — і тэлеперадача была б закончана ў першым раўндзе.

Глядзеў я на нашых прадстаўнікоў і бачыў нашу супольную долю. Мы або баімся, або не ведаем, што і калі сказаць іншым. Нашая спецыяльнасць — унутраная грызня. Тут то мы майстры!

Васіль Петручук

ЗБОР НАЦМЕНАЎ

Збор у „Студыі адкрытай“
Свету напаказ нацменаў
Выклікаў несамавіты
Шок нервовы з белай пенай.

І шматлікія палякі
Спуджаны, што нас так многа,
Беспардонныя атакі
Прымянілі на падмогу.

Быццам, мы тут толькі госці,
І замест сядзець каб ціха,
Дамагаемся чагосьці,
Для сябе шукаем ліха.

А мы ж тут ужо спрадвеку
На сваёй жывем зямліцы
І жадаем чалавекам
Роўным з роўнымі лічыцца.

Як жа нам тады, скажыцё,
Быць у еўрапейскім доме,
Як не можам тут мірыцца,
Жыць сумесна па-другому?

8—9 XII 1989 г.

Віктар Швед

ПОГЛЯДЫ

ПРАФЕСІЯ — БЕЛАРУС

З нагоды святкавання 63 гадавіны трагічнага з'езда „Грамады“ мне давялося пабываць у Старым Беразове, а пасля затрымацца ў Гайнаўцы. Разам з журналістам каталіцкага месячніка „Więź“ Маркам Зюлкоўскім пайшоў я ў эпіцэнтр вулкана, які дыміў над Гайнаўкай — у Дом культуры „Гурнік“. Там мы сустрэліся з працаўнікамі, якія бастуюць супраць дырэктара Мікалая Бушко. Я асабліва хацеў пазнаёміцца з Віктарам Кабацам, пра якога „Gazeta Wyborcza“ (№ 147) пісала, што з'яўляецца ён сярод бастуючых свядомым беларусам.

Размова з удзельнікамі забастоўкі была даволі спакойнай, прыемнай і амаль не давяла мяне да пераканання, што ўсяму вінаваты М. Бушко. Трэба прызнаць, што акцыя супраць дырэктара вялася вельмі прадумана і інтэлігентна. Пані Эва Коркус, якая, як мне здавалася, была душой акцыі, — гэта вельмі мілая дама і гаварыла даволі пераканаўча.

З размовы выглядала, што бастуючыя, члены „Салідарнасці“, з'яўляюцца сапраўднымі інтэрнацыяналістамі, а нават абаронцамі беларускай культуры.

Мяне аднак найбольш цікавіў „беларус“ — Віктар Кабац, з якім я гутарыў амаль дзве гадзіны. Ён вельмі шчыра выказваў свае думкі, паказаў сябе шчырым дэмакратам і лібералам, як, зрэшты, усё зэтэмпоўскае пакаленне. Пра беларусаў гаварыў у трэцяй асобе „oni Białorusini“ Калі зайшло да размовы, ці гэта персанальны ці міжнацыянальны канфлікт, Віктар Кабац сказаў: „Ja też jestem Białorusinem“. І тады я зразумеў, у чым справа з тымі беларусамі, пра якіх пісаў Ян Квасоўскі. Ёсць проста беларусы як нацыя і як сацыялагічная з'ява. На маю думку, гэтай катэгорыі не трэба трактаваць як новай нацыі, а проста як прафесію, ці нават штат у нейкай установе.

(Працяг на стар. 5)

БЕЛАВЕЖА

СТАРОНКА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА АБ'ЯДНАННЯ ПРЫ ГП БГКТ № 365

НАДЗЕЯ АРТЫМОВІЧ

* * *

ікона
лістападаўскі снег
блакітны ранак

сон аднакрылы і лёгкі
у блакітным люстры

стаю
хвіліна прыгажосці
акіян хараства
хвіліна

веру ў вечнае хараство
веру ў адно нявыказанае слова
веру ў белае маўчанне

вечар у Бельску — камень
і крыж
вечар у Бельску — блакітны
туман

Бельск — ікона малітва сон
жыццё

* * *

веру
у матчынае слова
у зямлю
у белыя-белыя мары
веру
у чалавека...

З цыкла „Веру“

ПОЙМА

...Дыму горкага палоску ўдыхваю — горкі ён і сумны. Спаць не магу — гэты боль, які прабіў мне навылет чэрап — нішто ён у параўнанні з тым, які забіў ува мне дзіця — і я ўжо не лісток, не галінка бярозавая ў чуллівых праменнях вясновага сонца..!

...Тыя вочы падобныя — на сонцы, якія будуць. Гулкае маўчанне тхлані, бяздоннай (але ў ёй не адчай і боязь, а радасць поўні), спакой.

Калі боль прыціхае, станаўлюся пяском. Ці ты можаш пачуць яго зерне ў сваіх вуснах? Пачуць, не выказаць.

...Вобразы вачэй — цёмных, неразгаданых, незнаёмых для сябе... Шукаю далонямі знаёмых у гушчарах рук, пасярод іншых, працягнутых. Але тут іх няма. Галіны высахшыя — далоні гэтыя з-перад тысяч хвілін — вырасці, і ёсць, а той, хто быў іх уладальнікам, у грабніцы памяці.

Гэта ты! — ты! Усё мылюся. Уюся, як рыба, якой толькі лёд застаўся, цвёрды, халодны, празрысты. А так вады прачыстай хочацца.

„Чаму шукаеш людзей незвычайных? Такіх святых, як кропля крыві. Напэўна, зноў застанешся сам“. Кроплі твайго жыцця павіснуць на восеньскіх павуцінах, бліснуць у промнях, якім прабіцца праз лістоту старых дрэў.

А потым ападзеш. Будзеш. Будзеш лічыць свае даты, нарадзіны сваіх пісклянят, будзеш мець абавязкі перад бацькамі, дзяржавай. Аддай гэта цяпер, каму што належыцца. Сабе пакінь толькі сумленне.

Калі ўмееш маўчаць, памаўчым разам. Не хачу зноў апасці ў даліну, па якой ужо не бегаюць зялёныя конікі і няма там вады (там белы пясок быў на дне...).

Калі не ўмееш маўчаць — ідзі. Конікі зялёныя табе прабачаць, вада адыдзе, моўчкі абмываючы твае ступні, пясок ціха пакіне твае далоні. Не пакідай сабе ні зярнятка — нашто ж табе яно? Ты і так выпадкова трапіў на мае паплавы.

Міра Лукша

Леапольд Танкевіч

ПАДАРУЙ

Воблік твой — жывое ранне
У маёвую пару.
Ты яго на развітанне
Падаруй мне,
Падаруй.

Падаруй вачэй зарніцы,
Што вядуць са мной гульню,
Як жывой вады з крыніцы,
Падаруй мне,
Падаруй.

Зазвіняць званочкі смеху,
Іх пачую — і замру.
Падаруй іх на уцеху,
Падаруй мне,
Падаруй.

Падаруй мне хваляванне,
Свой румянец падаруй,
Губ гарачае дыханне
Падаруй мне,
Падаруй.

АДНО ЖАДАННЕ

Пакіньце радасці дарогу,
Шукайце ў роспачы цяпла, —
Каб не вярнулася з трывогай
У бляску яркага святла.

Даруйце слабасці хвіліны
У снах жывога забыцця.
Наш час, вырваны з каляіны,
Снуецца сеткаю жыцця.

Вярніце вуснам смех жарлівы,
Той жыватворны смех-ручэй, —
Каб быў для кожнага шчаслівы
І біў іскрынкамі з вачэй.

Дазвольце сэрцу ў вочы глянуць,
Ускалыхнуць струной душы, —
Каб засвяцілася, як ранак,
І шчасцем песціла ў цішы.

СУСТРЭЧА СА СВІНСТВАМ

Я ўгледзеў яго ў аўтобусе гарадской камунікацыі з Выгоды: нейкі такі пасабачаны. Паглядзелі мы адзін на аднаго і нічога не сказалі; паміж намі нешта заперлася капытамі. Падумалася мне: пайшоў ты чэрцям на спажыву!

На прыпынку, што ля забягалаўкі „Сонейка“, ён хуценька зыйшоў мне з вачэй і застаўся на тратуары. Яму, відаць, трэба было яшчэ ехаць; яго прыпынак — ля ваяводскага суда.

Сапраўды, мы змоўчалі перад сабою. Па-праўдзе, ён мне нічога кепскага не зрабіў. Мо часамі падумаў паганае — ды мала чаго прыходзіць чалавеку ў галаву пра іншых... Хутчэй гэта я пахіснуў ім, ды так, што ягоную кар'еру малавеле з коранем не вываліў; з мужыцкаю зацятасцю. Але ён не ведае аб тым і нават не здагадваецца?.. (Даўно тое было, сам ужо добра не памятаю: дакладна калі? Мо і таму, што ўспамінаецца мне яно, ці не штодзень, адзін чорт ведае колькі гадоў! Сталася гэтае ўспамінанне амаль рысай майго характару).

Я паглядзеў тады на яго менавіта з гэтакай крыўдай, ад якой адно заціскаецца кулак: ты зрабіў мне свінства! Якое? Я якраз не ведаў, але адчуваў, што, аднак, зрабіў!... Ён выходзіў з аўтобуса, быццам цюцік з сенцаў на панадворак. На такога сабаку няма патрэбы крычаць, даволі паглядзець яму ў сляпні, гэтак з дакорам, і ён адразу павернецца ў дзверы. І выйдзе.

Стаяў вось на тратуары, павярнуўшы сваю галаву так абы-куды. Аўтобус крануўся быў далей, а я нахіліўся да вакна і ўсё глядзеў на тую яго галаву, павернутую невядома куды, на гэтае, як я ўяўляў сабе, жывое свінства, і мне было ўжо ўсё роўна, ці калі даведаюся, менавіта, чаго дапусціўся ён... Я прыліп; ён паклыгаў у цэнтр горада, бы турыст з нечым цяжкім за плячыма, які пабачыў нешта ашаламляючае і цяпер ідзе ў пошуках кафейкі ў завулку, каб сесці там у куточку ды перадыхнуць, перадумаць сёетое, сабрацца з духам...

За паваротам вуліцы ён знік мне. Я вытрэшчваўся, пахілены зусім да таго вакна; здавалася, вось-вось вынырне ягоны твар у далячэючым натоўпе. Ад такога майго чакання прахожыя сталі як бы клыгаць (бы набітыя), збочваць і горбіцца. Нейкі тоўсты тып з пухлым партфелем пад пахаю як бы рохкае (у яго выгляд кормніка, які перастаў адчуваць патрэбу рыцца).

Мною хіснула на падлогу, але я не ўпаў, ухапіўся за чыёсьці плячо і таму не паваліўся. Той хтосьці зазлаваў на мяне, сказаў:

— Вы п'яныя! — назву „п'яныя“ ён амаль выкрыкнуў.

— Выбачайце, — знябожыўся я. — Вельмі вас перапрашаю... Вельмі! — слова „вельмі“ я, можна сказаць, таксама выкрыкнуў.

Аўтобус супыняўся; урэшце ён зарыўся як быццам побач таго ж прыпынку, што ля суда.

— Я вас вельмі перапрашаю! — паўтарыў. Той не слухаў мяне, ішоў да выхаду: быў пагорблены ад крыўдавання. Усе паглядзелі на мяне, і я захліснуўся ад сораму; раптоўна ступіў за тым, што выходзіў на тратуар тут, пад вецер, які скакаў да вачэй.

...Бяздумна заўглядаўся я на бязлістае дрэўца, трохі пад ногі і на плечы зграбнае жанчыны. Гэтак жа рушыўся пераходзіць вуліцу, пасярэдзіне якой спужаўся быў глыбіні. Нарвы: перад носам у мяне шмыгнула легкавая машына, падаўгаватая, з бліщчастым жыватом.

Дайшоў я да тратуарнага берага, а на ім — урослыя боты міліцыянера. Я іх адразу пазнаў: прытупвалі ад злосці.

— Вы, пане, што гэта думаеце сабе! — сказаў яго голас над ботамі.

Я падняў галаву.

— Пакажыце пашпарт!

Я паказаў.

— Гм, — міліцыянер чытаў у ім. — Настаўнік вы, значыць, з вёскі.

Я не адказаў яму. „Чаму настаўнік можа быць толькі з вёскі? — падумалася мне. — Як нейкі ксёндз.“

— Заплаціце штраф, — ён выпісаў паперку за пяцьдзесят тадышніх злотых.

І я заплаціў.

Ішлося мне неяк лягчэй, быццам гэта перапыніў быў мяне цудоўны сябар і загаварыў: „Здыму я з цябе адно свінства, і выкіну яго вон! Во, сам глядзі...“ Хацелася зарагатаць ад таго: свінства — як хвароба, якую можна залячыць, але — ніколі вылечыць! І аб гэтым ведае нават абы-які лекар... То зноў хацелася мне вярнуцца да міліцыянера ды насварыцца на яго: „Вы дурны, пане міліцыянер! Вы пакаралі мяне за парушэнне правілаў вулічнага руху, бо я перайшоў скрыжаванне пры чырвоных слепняках, ха-ха-ха... Вы, пане міліцыянце, не ведаеце, колькі іншых правілаў парушыў я, — напрыклад, сяброўства, га? Вам не хапіла б блакнота на штрафы, вам не хапіла б... эх...“

Я вяртаўся хворым. У маіх думках калацілася нешта такое, чаго я доўга не разумеў. „Прычым тут міліцыя? Ну, сам скажы: прычым?.. Ну, прычым?... Ну...“

Я па-сабачаму нырнуў у пад'езд сваёй кватэры, хвастом павярнуўшыся да растрывожанай вуліцы.

Сакрат Яновіч

ЗАБАВЫ, БАЛІ

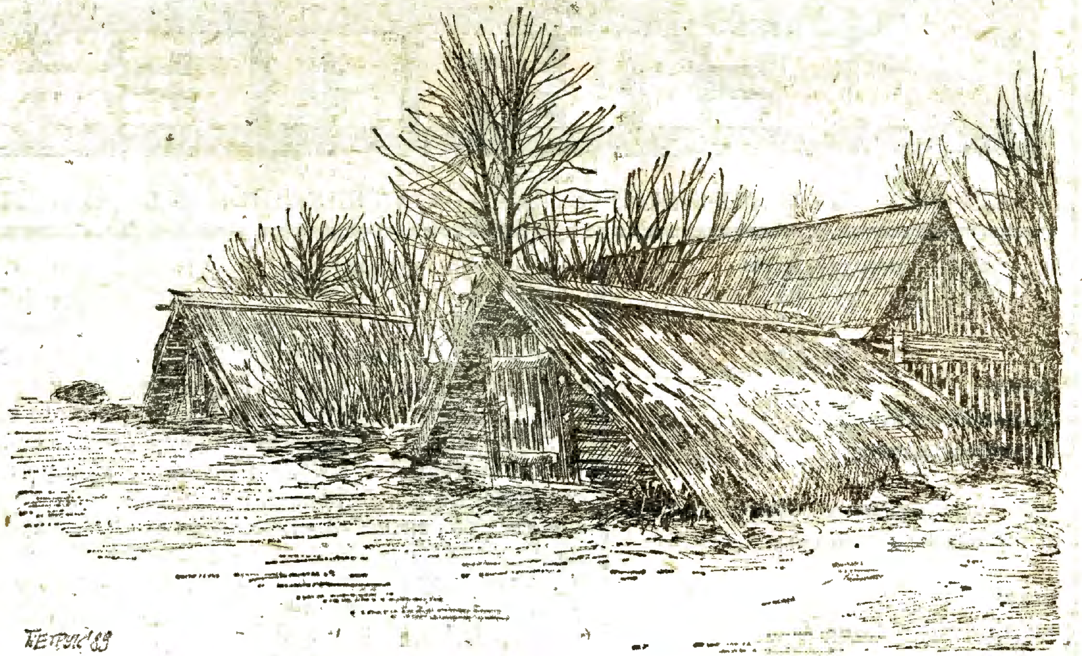
Інфармуем, што Брацтва праваслаўнай моладзі ў Беластоку арганізуе 13 студзеня 1990 г. навагоднія забавы. Адну з іх, якая адбудзецца ў Беластоцкім доме тэхніка НОТ, арганізуем супольна з БАСам. Дэталёвыя інфармацыі можна атрымаць у час сустрэч сяброў Брацтва, якія адбываюцца ў памяшканні прыхода св. Мікалая і пасля набажэнстваў у царкве св. Марыі Магдаліны. Білеты можна прыдбаць у канторы Брацтва ў Беластоку, вул. Прухняка 2.

Запрашаем пагуляць з намі ўсіх ахвотных, незалежна ад узросту!

Арганізатары

Праўленне Варшаўскага аддзела БГКТ паведамляе, што 13 студзеня 1990 года, у Шчодры вечар, адбудзецца традыцыйны навагодні, беларускі баль у Палацы культуры і навукі ў Варшаве. Іграць будуць „Дубіны". Інфармацыі — у памяшканні аддзела ў Варшаве, вул. Старасцінская 1 Б, тэл. 483061.

Праўленне аддзела

Старыя скляпы. Паўночны Востраў. Мал. У. Петрука.

ЗАМАЛЁЎКІ З ЖЫЦЦЯ

МОЙ ЧАЛАВЕК

Пажаніліся мы, як Бог кажа. З вялікага кахання. Мой чалавек перад шлюбам трохі піў. Я думала, што, калі стане сямейным чалавекам, піць перастане.

Піў яшчэ больш. Жылі ў маіх бацькоў. Нарадзіўся сын. Мужу было дрэнна тут. Усё гаварыў, што бацькі нам перашкаджаюць. Пачалі мы наймаць кватэру. Нарадзілася дачушка. Мой чалавек піў усё больш. Грошай амаль не даваў, але любіў добра паесці і апранупца.

Бывала, вару суп на касцях. Ён прыйдзе з працы, загляне ў гаршчок і як не заверашчыць: „Што?! Такі суп для работніка?! Ты, анучa!" Схопіць чыгун і як не бразне! Колькі разоў мы з хаты ўцякалі!

Памятаю, аднойчы ён глядзеў тэлевізар, а я з сынам сядзела ў другім пакоі. Я папрасіла сына пачытаць уголас. Сын паслухмяна ўзяў буквар. „Што?! Ты такую дурную анучу слухаеш?!" — закрычаў муж і кінуў цяжкую шкляную попельніцу. Трапіў у сына, хлопец заліўся крывёю.

Аднойчы я мыла посуд пасля абеду. Муж выняў з шафкі бутэльку і шклянкі. Наліў мне і кажа: „Мы з табою заўсёды сварыліся і біліся. Давай на згоду вып'ем. Я купіў добрага віна".

Я ведала, што ў гэтай бутэльцы квас, аднак не падала віду і гавару: „Добра, добра, я толькі прынясу яшчэ талерку з пакою". Хутка падбегла да дзвярэй і ходу да бацькоў!

На другі дзень вярнулася і ўбачыла, што ўся бялізна і іншая вопратка abліта квасам. Усё спаліў!

Адыйшла я без нічога. У бацькоў таксама не даваў мне спакою. Што толькі я памыла ды павесіла сушыць на двары — паліваў квасам. Супакоіўся тады, калі стаў жыць са старэйшай дзеўкай. Цяпер з ёю жыве так, як калісьці са мной.

Я жыву спакойна. Замуж не пайду. Другі чалавек часта не лепшы, чым першы.

Аўрора

„Ніва" — найлепшы ваш прыяцель

ПЛАЦІЛІ АБОЕ

Плаціў бацька, плаціў сын. Плацілі абое. Запытаеце, за што? А за страхоўку дамашняй жывёліны. Плацілі і прасілі Бога, каб хаця нічога ў гаспадарцы не здохла. ПЗУ дасць столькі, што кот наплача. Штогод плаці! Памятай, каб прымусова не сцягалі. Так праз гады кармілі мы бюракратаў. За шмат гадоў не адну ім кароўку наскладалі. А што з гэтага было для нас? Толькі, што з трох пальцаў складаецца. Аж прыйшоў час, людзі апамяталіся. Сказалі: „Хопіць карміць дармаедаў. Хай плаціць той, хто хоча. Хочаш забяспечыць, страхуй. Не хочаш — твая воля". І Сейм згадзіўся на гэта. Ад першага ліпеня выдаў адпаведны закон.

У майго сына пад канец чэрвеня бяда: кароўка захварэла. Ацялілася і не ўстала, здохла. Скажаце: „Лячыць было трэба". Ой, лячыў! Яшчэ як лячыў! Толькі ў нас і на гэтай дзялянцы вялікія недахопы. Мой сын можа ў ПЗУ штосьці атрымаў? Ага, атрымаў. Здохла па новаму закону! Добра яшчэ, што нас не пагналі. А маглі б даць! — Столькі ж год мы плацілі!

Завёз я кароўку на скупку падліны. Кажуць: „За трыста кілаграмаў плацім, тры тысячы будзе". „Панове, яна ж важыць пяцьсот!" „Ціха, не крычы. У нас такая пастанова!". Ага, яшчэ ў вас па-старому скуру дзяруць! Дзе наша не прападала!

Атрымаў я за кароўку чатыры тысячы з лішнім. Далі яшчэ за падарожжа. Едучы дамоў, падумаў: „Горш выйшла, як у той песні, што бацька з сынам сена касілі. Яны то хаця мелі за што выпіць. За кароўку, аказваецца, хопіць толькі на некалькі бутэлек піва".

Г. Мароз

З ДАКУМЕНТАЎ ГЕНЕРАЛЬНАГА ШТАБА (ІІ АДДЗЕЛА), ВАРШАВА, 1928.

— 8 —

Вочы беларускіх сялян накіроўваліся на вялікую польскую зямельную ўласнасць, на якую прыпадала 45 прац. усёй дворскай зямлі. На больш чым 13.000.000 гектараў дворскай зямлі ў руках палякаў знаходзілася болей чым 5.900.000 гектараў.

Аўтары прапаганды, аб якой будзем яшчэ гаварыць шырэй, даказвалі сялянам, што імкнуцца да надзелу сялян зямлёй без выкупу. Такім чынам сельскагаспадарчае пытанне спалучаецца з нацыянальным пытаннем, усё болей ускладняецца з увагі на польскую зямельную ўласнасць. Імкненне беларусаў да ўладання зямлёй было выклікана часткова натуральным, а часткова штучным шляхам. Натуральныя прычыны — гэта бяда, якая вынікнула з сялянскай зямельнай раздробленасці і слабаразвітай прамысловасці, якая не была ў стане прыняць лішняга ў вёсцы чалавечага патэнцыялу, са змяншэння эміграцыі, з недахопу сезонных заробкаў, з ваенных знішчэнняў. Штучнай прычынай была бальшавіцкая, літоўская і нямецкая агітацыі. Яе мэтай было знішчэнне сужыцця Польшчы і Беларусі.

Грамадскі дзеяч Каліноўскі, пасля ўдзельнік Студзеньскага паўстання, выдаваў беларускі часопіс п.з. „Мужыцкая праўда", мэтай якога было ўзбуджэнне беларускага сялянства да барацьбы з Расіяй. Дзейнасць Каліноўскага — гэта першая праява беларускай актыўнасці. Расія, здушыўшы паўстанне, зрабіла ўсё для таго, каб супрацьставіцца развіццю беларускага руху. Як ужо было сказана, кіруючыся ідэяй русіфікацыі Беларусі, было забаронена друкаваць на беларускай мове кнігі і часопісы, забаронена гаварыць па-беларуску ў публічных месцах, уніяты былі прымушаны пераходзіць на праваслаўе. Нішчачы шляхам рэпрэсій усе праявы беларушчыны, рускі ўрад прычыніўся да ўзнікнення антырускіх настрояў сярод беларускага насельніцтва.

Пасля пэўнага часу ў палітыцы Расіі ў адносінах да нацыянальнасцяў наступіла некаторая перамена. Прагнучы з'яднаць для сябе прыхільнасць з боку беларусаў, каб іх пасля русіфікаваць, трэба было стварыць такую атмасферу, якая выключала б антыдзяржаўную дзейнасць. З гэтых прычын сяляне былі надзелены зямлёй, былі дапушчаны да школ, зразумела, рускіх, і г.д. Дзякуючы таму павялічылася заможнасць беларускіх мас і пачала ўзнікаць неіснуючая дагэтуль сялянская паўінтэлігенцыя, якая была выхавана ў рускім духу і поўнасцю адданая Расіі. Доказам, што палітыка мірнай русіфікацыі дала на беларускім грунце добрыя вынікі, з'яўляецца тое, што на пачатку вайны не было зусім нацыянальнай свядомасці сярод беларусаў.

Па сутнасці, беларускі рух узнік пазней. Стварыла яго беларуская інтэлігенцыя. У дзевяностых гадах мінулага стагоддзя некалькі студэнтаў вышэйшых навуковых пецярбургскіх установаў на чале з праф. Карскім стварылі культурна-асветніцкі гурток „Загляне сонца і ў наша ваконца". Членамі гуртка былі браты Антон і Іван Луцкевічы, Вацлаў Іваноўскі, Станкевіч і іншыя. Арганізацыя паставіла перад сабой адкрытую мэту: узаемнае збліжэнне асоб беларускага паходжання, пашырэнне культу роднай мовы, і закрытую мэту: выдаванне і папулярызацыя часопісаў і брашур беларускага аўтарства, што было ўладамі забаронена.

У гэтым часе пачала выходзіць у Мінску нелегальная радыкальная беларуская газета „Гоман", якая была праявай беларускага рэвалюцыйнага руху.

У 1902 годзе студэнцкая моладзь, якая вырасла ў польскай культуры, арганізавала ў Мінску аб'яднанне пад назвай „Беларуская рэвалюцыйная партыя". Увайшлі ў яе ўжо вядомыя Антон і Іван Луцкевічы, беларускі пісьменнік Казімір Кастравіцкі (Каганец)...

У Вільні і Пецярбурзе ўзніклі аддзелы партыі. Да ўзнікнення віленскага аддзела прычыніліся Францішак Умястоўскі (псеўд. Дзядзька Пранук) — студэнт і Аляксандр Бурбіс — гімназіст. Пецярбургскі аддзел арганізавалі Вацлаў Іваноўскі (Вацюк Тройца) — студэнт, Алаіза Пашкевіч (Цётка) — студэнтка.

Выконваючы пастаўленую перад сабой мэту, партыя выпусціла ў свет „Песню" Багушэвіча і першую пракламацыю, напісаную па-польску вільненцам Лявонам Малецкім і надрукаваную на гектографе.

У тым жа 1902 годзе партыя змяніла сваю назву на Беларускую рэвалюцыйную грамаду. Была гэта арганізацыя з радыкальнай грамадскай праграмай. Яна знаходзілася пад уплывам рускіх сацыял-дэмакратаў.

(Працяг будзе)

З мінулага

Царкоўная школа ў Крывой

У 1884 г. праваслаўнае духавенства атрымала, на аснове выдадзеных „Правілаў для царкоўна-прыходскіх школ", дазвол на адкрыванне школ для пачатковага навучання. У шматлікіх вёсках Беласточчыны, як грыбы пасля цёплага дажджу, пачалі ўзнікаць навучальныя пляцоўкі. Такое ж здарылася і ў вёсцы Крывая на Бельшчыне, у Шчытаўскім прыходзе.

У заснаванай у кастрычніку 1884 г. аднакласнай царкоўна-прыхадской школе ў першым навучальным годзе пачало вучобу 29 хлопцаў і 1 дзяўчынка. Навучаў вучань пявятовай школы ў Бельску, мешчанін Трафім Сямяцкі. Школа змяшчалася ў нанятым доме. У другім навучальным годзе (г. зн. у 1885/86) на ўроках прысутнічала ўжо 45 хлопцаў і 14 дзяўчатак. Катэхізіс навучаў сам настаяцель прыхода а. Леў Гаворскі, настаўнічаў жа адзін са святлейшых мясцовых сялян. У трэцім годзе існавання школы асноўныя веды здабывала ў ёй 35 хлопцаў і 15 дзяўчатак.

3 сакавіка 1887 г. школу ў Крывой візітаваў інспектар народных школ Гродзенскай губерні Маліноўскі. З яго справаздачы, складзенай свайму начальству, даведваемся, што школа знаходзіцца ў новым, вельмі прыгожым доме, які міжвольна прыцягваў зрок кожнага прахожага ці праязджаючага. Клас быў светлы. У ім знаходзіліся простыя, выгадныя парты. На сценах віселі ў залочаных рамах партрэты цара і царыцы, а ў кутку — ікона. На адной са сцен знаходзілася яшчэ вялікая карта Расійскай імперыі. Была таксама дошка і ўсе іншыя неабходныя школьныя прылады. Вучні былі добра апрануты, выгляд мелі бадзёры. Настаўнік Даніла Паўлаўскі, які вучыўся ў бельскай настаўніцкай семінарыі, вёў урокі Паспяхова. Усё паказвала на тое, што ён для гэтай працы вельмі падыходзіць.

Інспектар, вядома, правераў веды вучняў. З прыемнасцю сцвердзіў, што яны задавальняючыя. Старэйшыя вучні сціпла адказвалі на пытанні са старога і новага запавету, выказаліся таксама веданнем царкоўнага асманічэння і элементаў багаслужбы. Найлепшыя вучні добра чыталі на славянскай і рускай мовах, дэкламавалі басні і вершы. Паспяхова таксама выпала праверка ведання чатырох асноўных арыфметычных дзеянняў. Дыктант паказаў, што вучні ў нейкай ступені пазнаёміліся з правапісам. Пісалі яны занадта вялікімі літарамі, але іх почырк быў правільны.

Вучні сярэдняга аддзялення выказаліся веданнем усіх ранніх і вячэрніх малітваў, добра адказвалі на пытанні аб святах і святых — без дапамогі настаўніка. Добра чыталі на славянскай мове, але ўжо крыху горш на рускай. Паспяхова прайшла праверка ведаў па арыфметыцы.

Малодшыя вучні, якія прыйшлі вучыцца ў кастрычніку 1886 г. (за сабой мелі 5 месяцаў навучання), ужо добра чыталі словы і кароткія сказы, правільна пры гэтым ставілі націск.

Усе вучні адзначаліся добрым голасам і вельмі ўмела праспявалі некалькі малітваў. У час інспекцыі ў класе прысутнічалі бацькі вучняў. Яны вельмі самыя за адказамі сваіх дзяцей. Інспектару сказалі, што сваёй школай задаволены і заўсёды будуць падтрымоўваць яе матэрыяльна. Пахвалілі таксама свайго свяшчэнніка, намаганнямі якога была арганізавана гэтая школа.

Інспектар у сваёй справаздачы падкрэсліў, што школа ў Крывой выразна вылучаецца сярод падобных у цэлай губерні, бо школы часта не маюць пастаяннага памяшкання і адпаведных настаўнікаў. Дадаў, што пляцоўка ў Крывой паспяхова выконвае „заданне рэлігійна-маральнага выхавання мужыцкіх дзяцей і пашырэння рускай асветы сярод мясцовага жыхарства".

Заснавальнік школы ў Крывой, свяшчэннік Леў Гаворскі стаў настаяцелем Шчытаўскага прыхода ў 1870 г. У 1889 г. яго назначылі памочнікам дэкана акругі ў Кляшчэлях. У канцы 1912 г. ён перайшоў у стан адпачынку. За гады яго працы Шчытаўскі прыход запісаў выдатныя дасягненні ў пашырэнні рэлігійнай асветы і ўзмацнення грамадскай актыўнасці прыхаджан, асабліва дзякуючы аснаванню Крэдытнага таварыства. Айцец Гаворскі выконваў таксама абавязкі візітатара царкоўных школ у III бельскай акрузе.

Пятро Байко

ПАЖАДАННІ МІНСКАМУ БІСКУПУ

Вестка пра назначэнне Тадэвуша Кандрусевіча Апостальскім адміністратарам Мінска даўно стала вядомай у каталіцкіх кругах Беларусі. Аднак не чакою дзіць, думаю, каб чытачы „Нівы" — якраз тады, калі многа хвалюе пытанне, ці беларуская мова стане ўрэшце сапраўды раўнапраўнай ва ўсіх галінах жыцця — даведаліся аб тым, што пажаданні поспехаў у душпастырскай працы, зараз жа пасля высвячэння, выказаныя яму былі папам Янам Паўлам II па-беларуску. Папа сказаў: „Вялікаю з'яўляецца таксама мая радасць магчы надзяліць поўную святарства дарагому мансіньёру Тадэвушу Кандрусевічу, якога я назначыў Апостальскім адміністратарам Мінскай дыяцэзіі для католікаў усёй Беларусі. Жадаю яму, з бацькоўскаю любоўю, поспехаў у вядзенні душпастырскай працы на гэтай прасторнай тэрыторыі, ды ў той сам час упрошваю Божага бласлаўлення Яму і ўсім вернікам, даверанных яго душпастырскай апецы".

Анатоль Маўчун

(Працяг са стар. 2)

ПОГЛЯДЫ

Кожная ўлада да гэтай пары патрабавала штатных беларусаў, якія свядчылі б аб яе талерантнасці і дэмакратыі. І заўсёды знаходзіліся людзі, гатовыя, калі „пан" так патрабуе, выступаць над шыльдай „я таксама беларус". У гэтай галіне нічога не мяняецца, апрача людзей. Прынцып застаўся той самы.

Яўген Міраповіч

Кніжка і чытачы ў этнічных групах

Такую тэму мела праведзеная 5—7 снежня мінулага года ў Яблоннай каля Варшавы міжнародная навуковая канферэнцыя, арганізаваная Інстытутам бібліятэказнаўства і навуковай інфармацыі Варшаўскага універсітэта пры супрацоўніцтве Інстытута культуры ў Мінску. Арганізатары паставілі сабе мэту шматбакова абмеркаваць пытанне чытальніцтва ў моўна дыферэнцыраваных асяроддзях, інакш кажучы, у этнічных групах, якія паслугоўваюцца іншымі мовамі, чым афіцыйная мова дзяржавы.

Першы дзень канферэнцыі прысвечаны быў агульным праблемам чытальніцтва і кніжкі ў этнічных групах. Дырэктар ІБНІ прафесар Радаслаў Цыбульскі прадставіў ва ўводным рэферацe праблему доступу да нацыянальнай і сусветнай літаратуры ў залежнасці ад мовы, якой валодае чытач. Супрацоўнікі ІБНІ падрыхтавалі тры рэфераты: „Кніжка для дзяцей і моладзі ў моўна дыферэнцыраваных асяроддзях" (Янна Папузінская), „Сітуацыя кніжкі брэтонскай этнічнай групы ў Францыі" (Дарота Мыка). „Публічныя бібліятэкі Паўночнай Амерыкі ў службе этнічных меншасцяў" (Генрык Галендэр). Ежы Пліс з Люблінскага універсітэта гаварыў пра становішча Касцёла адносна доступу этнічных меншасцяў да сродкаў перадачы інфармацыі, Галена Ляговіч з Польскага культурна-асветнага згуртавання ў Чэхаславакіі прадставіла сітуацыю польскай кніжкі і польскіх бібліятэк на Цешынскім Шлёнску, а прафесар Кляменсас Сінк'явічус з Вільні выступіў з рэфератам „Польская кніжка і яе чытач на Літве".

Два наступныя дні канферэнцыі ў Яблоннай адведзены былі на аналіз кніжкі і чытальніцтва сярод польскага насельніцтва ў БССР і беларускага насельніцтва ў Польшчы.

6 снежня выступілі з рэфератамі госці з Мінска, дацэнты Мінскага інстытута культуры: Дземяшко Лілія Адамаўна, Акуліч Уладзімір Антонавіч, Клімянкова Ніна Уладзіміраўна і Ляйко Ніна Андрэеўна. Мінскія даследчыкі выступілі на беларускай мове, што ўсе ўдзельнікі канферэнцыі ўспрынялі як рэч абсалютна нармальную, апрача, хіба, мяне аднаго, які штораз то і дзіву даваўся, што ж гэна дзеецца на тым свеце, а ў прыватнасці, на Беларусі. Агульна кажучы, сітуацыю польскай кніжкі і яе чытальніцтва на Беларусі дакладчыкі прадставілі ў шырэйшым кантэксце чытальніцтва беларускай кніжкі і сітуацыі беларускай мовы ў Рэспубліцы, што несумненна паспрыяла лепшаму зразуменню тэмы сярод палякаў, якім усё здаецца, што Беларусь — гэта беларуская дзяржава прыблізна ў такой ступені, як Польшча — польская.

Лілія Дземяшко прадставіла рэферат на тэму „Беларуская і польская кніга ў чытанні насельніцтва Беларусі (на прыкладзе Гродзенскай вобласці)". Думаю, што дарэчы будзе прыглядзецца бліжэй да матэрыялу, выкладзенага ў гэтым рэфераце, паколькі ў Гродзенскай вобласці пражывае асноўная частка польскай нацыянальнай меншасці на Беларусі, і пытанне задавальнення чытальніцкіх патрэб палякаў стаіць там найболей востра. Варта таксама будзе прывесці некаторыя статыстычныя дадзеныя, у тым і агульнейшага характару, якімі грунтоўна падмацавала свае вывады Л. Дземяшко. Паводле апошняга перапісу, насельніцтва Беларусі складае 10,2 мільёна чалавек. Нацыянальны склад жыхароў наступны: беларусы — 77,8%.

Канферэнцыя ў Яблоннай каля Варшавы праводзілася 5—7 снежня 1989 г.

(Працяг на стар. 6)

Помнікі культуры

ЦВІНТАРНАЯ ЦАРКВА Ў НОВАЙ ВОЛІ

У 1804 годзе, дзякуючы намаганням настаяцеля айца Яна Базылеўскага і прыхаджан, была пабудавана ў 2 км ад прыхадской цвінтарная царква Успення Б.М.

Паводле „Клировой Ведомости“, ад 1850 г. у царкве адбываліся багаслужбы ў святочныя дні Успення Б.М., зачацця Яна Хрысціцеля і апостала Якуба, брата Гасподня.

У 1872 г. царкву адрамантавалі, паклалі новую падлогу і адмалявалі іканастас. У тым жа годзе яе высвянцілі. Наступны рамонт правялі ў 1895 г. — пакрылі дах новымі гонтамі, а спераны звонку ашалявалі. „Клировая Ведомость“ піша, што, апрача набажэнстваў у святочныя дні, у царкве праводзіліся пахаванні і набажэнствы за памершых. З гэтай жа крыніцы ў 1909 годзе даведваемся, што ў царкве вядуцца набажэнствы ў дзень Узнясення Гасподня, Успення Б.М., св. ап. Якуба (23 кастрычніка) і ў панядзелак пасля Радаўніцы (праводняй нядзелі).

У навейшыя часы трэба заўважыць асаблівае зацікаўленне настаяцеляў станам могільніка і царквы. У 70-я гады пачалося грунтоўнае ўпарадкаванне цвінтара. Зроблена была цэментавая агароджа. Працы працягваліся і ў 80-ыя гады. Вялікай шкодай для царквы стала пакража ў 1975 годзе 4 ікон на палатне і крыжа.

Старая цвінтарная царква патрабавала грунтоўнага рамонту. Цяперашні настаяцель айцец Валяр'ян Антасюк з асаблівай клапатлівасцю прыступіў да здзяйснення задуманай задачы. Драўніну здабылі з выразкі соснаў і елак на могільніку, якія пазней у тартаку ў Бялявічах каля Гарадка парэзалі на адпаведны матэрыял. Прыхаджане абляжыліся падаткам на рамонт капліцы. Заказалі гонты на пакрыццё даху. Ваяводскі кансерватар помнікаў старадаўнасці асігнаваў 225 тысяч злотых. Царкву ўнутры і звонку ашалявалі дошкамі. Заказалі ў Гайнаўцы новы іканастас, задбалі аб іконах.

13 верасня 1987 года царква, якая прыгожа распалажана сярод надмагільных помнікаў і крыжоў і стаіць у абдымках ялова-сасновага лесу — рэлікту даўняй Заблудаўскай пушчы, была ўрачыста высвенчана.

Р. С.

ЖЫЦЦЕВЫЯ СУПЯРЭЧЛІВАСЦІ ВЕРЫ МАТЭЙЧЫК

(Працяг са стар. 1)

легі мужа не выкралі яе і за некалькі марозных дзён конна прывезлі ў Агароднічкі. Вера адмовілася працаваць у польскай школе і, хіба ў гэты час, канчаткова парвала з пілсудчыкамі.

У 1921 годзе Веру наведаў Скамарох. Пераканаўча гаварыў аб самастойнасці Беларусі, рашуча выступаючы супраць польскага прыгнёту. Паведаміў аб існаванні беларускай падпольнай арганізацыі. Але аднавяскоўцы заўважылі ў гэтай сустрэчы аднаўленне папярэдняга асабістага знаёмства з перыяду яе працы ў Грабаўцы. Нягледзячы на розныя плёткі, Вера не перапужалася ўзяць на сябе абавязак арганізавання і кіравання дзейнасцю беларускай арганізацыі ў Беластоцкім павеце. На працягу паўгода было ўжо ў ёй каля дзесяці ўдзельнікаў і можа столькі ж сімпатыкаў. Прымалі ўдзел у нарадах у Шыманюка (каля 20 асоб), у Агародніках (5 асоб). Вера выязджала ў Гродна і Вільню, дзе сустракалася з пасламу польскі сейм С. Бараном. Нічога аднак жа не ўспомніла аб сувязі з прадстаўнікамі літоўскага ўрада, аб чым пасля суда паведаміла тагачасная польская прэса.

Параўноўваючы гістарычныя падзеі таго перыяду з успамінамі Веры Маслоўскай, я дайшоў да вываду, што ў Беларускай паўстанчай арганізацыі (як яе называлі самі ўдзельнікі) дзейнічалі людзі розных палітычных арыентацый. Частка з іх не мела нават скрышталізаваных поглядаў. Усе былі ахоплены рэвалюцыйным уздымам у Расіі, барацьбой за свабоду, нацыянальнае адраджэнне, зямлю і не маглі згадзіцца з тым, што ўсяго два гады раней паводле Рыжскага мірнага дагавору ўрад Польшчы абавязаўся абараняць інтарэсы беларусаў, якія асталіся ў яе межах, а ў сапраўднасці пачаў праводзіць акупацыйную палітыку. В. Маслоўскай спачатку падыходзілі ідэалы Беларускай рэвалюцыйнай арганізацыі, але пасля ад іх адхілілася. Не любіла таксама бальшавікоў.

У сакавіку 1922 года, разам з усімі ўдзельнікамі арганізацыі, Вера Маслоўская была арыштавана. Следства трывала больш года. Суд адбыўся 23 мая 1923 года ў Беластоку і атрымаў назву „Працэсу 45-і“. На жаль, судовыя акты не захаваліся, хоць доўгі час Вера іх перахоўвала. Захаваўся толькі газетны фотамантаж з каментарыямі пад назвай „Proces o zdradę stanu w Białymstoku przeciwko 45 oskarżonym“ са здымкам В. Маслоўскай: „Wiera Masłowska skazana na 6 lat więzienia, w spisku odgrywała jedną z głównych ról“. А пад здымкам — жонка Скамароха як галоўны сведак у працэсе, якая выдала загаворшчыкаў. І да таго шырэйшы каментарый: „Банда разбойнікаў (?), якая нападала на маёнткі, нішчыла дарогі, выдавала смяротныя прысуды... у імя нейкай беларускай арганізацыі...“ і далей, што гэта літоўска-савецка-нямецкая агентура, у якой панавалі першабытныя суадносіны, што Вера была жонкай [illegible]

Кніжка і чытачы ў этнічных групах

(Працяг са стар. 5)

рускія — 13,2%, палякі — 4,1%, украінцы — 2,9%, яўрэі — 1,1%, іншыя — 0,9%. У Гродзенскай вобласці працуе 880 бібліятэк, аб'яднаных у 20 так званых цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм. Агульны кніжны фонд — 11 мільёнаў экземпляраў. 80% кніжнага фонду бібліятэк — кнігі на рускай мове, 18% — на беларускай, 2% — на іншых мовах (у тым ліку і на польскай). Палова бібліятэчных спецыялістаў Гродзенскай вобласці не ведае беларускай мовы. Значнейшы збор кніжак на польскай мове існуе ў бібліятэцы пры Доме-музеі А. Ажэшка. З 1989 г. пачала дзейнічаць на грамадскіх пачатках спецыялізаваная польская бібліятэка ў Гродне. Польскія кніжкі чытае 840 чытачоў Гродна. Паводле даследаванняў, праведзеных у шасці раёнах Гродзенскай вобласці з мешаным насельніцтвам, было выяўлена, што да польскай кніжкі звяртаецца ў сярэднім 4,9% чытачоў. Забяспечанне бібліятэк польскай кніжкай — 1,1 экземпляра на чалавека пры агульным паказчыку 14,5 экземпляра на чалавека. У рэпертуары польскай кнігі ў гродзенскіх бібліятэках пераважна класіка (Міцкевіч, Ажэшка, Крашэўскі, Сянкевіч). З веданнем польскай мовы па-рознаму. Прыкладна, у Свіслацкім раёне, на 30 тысяч жыхароў, палякаў — 2,2 тысячы, ведае польскую мову — 0,9 тысяч. Аднак жа сітуацыя мяняецца, і то, можна сказаць, з імпэтам. У школах адкрываюцца польскія класы, з 1989 года ў Гродзенскім універсітэце створана кафедра польскай філалогіі, якая рыхтуе настаўнікаў польскай і беларускай мовы і літаратуры. У мінулым годзе накіравана 55 студэнтаў з Гродзенскай вобласці на вывучэнне польскай мовы і літаратуры ва універсітэты Любліна і Лодзі. Вось так.

Карціну чытальніцтва польскай і беларускай літаратуры дапоўнілі рэфераты У. Акуліча „Задавальненне патрэб у чытанні польскай і беларускай літаратуры ў бібліятэках БССР (на прыкладзе бібліятэк Мінскай вобласці)“ і Н. Ляйко „Беларуская і польская кніжка ў чытанні школьнікаў“. Рэферат Н. Клімянковай „Чытанне як прадмет міжнацыянальных зносін“ закранаў агульныя праблемы працы з чытачом у бібліятэцы.

7 снежня рэфераты на канферэнцыі прысвечаны былі чытальніцтву беларускай кніжкі

Дацэнт Мінскага інстытута культуры Лілія Дземяшко.

дара і адначасова пасрэднікам паміж ім і ковенскім урадам, і гэтак далей. Нікога не дзівіла, што агентурай адразу трох ваюючых паміж сабой краін нельга было быць, а разбойнікі дарог не нішчаць.

У размове са мной Вера адмовілася аднак скаментаваць гэтыя інфармацыі. Сказала толькі, што на судзе яна захоўвалася „дастойна“, смерці не баялася, брата Мікалая шпіцлі ўжо забілі аж каля савецкай граніцы, куды ён уцякаў, а сястру Яўгенію арыштавалі.

— А чаму, — пытаюся, — Вы атрымалі такі малы прысуд?

Адказала, што, можа, з увагі на маладыя гады, а можа на страшэнныя, нічога не маючыя супольнага са справай, абвінавачванні жонкі Скамароха.

С. Мацяевіч тады атрымаў пажыццёвае зняволенне, браты Барташукі, А. Станкевіч і Я. Іванюк — па 10 гадоў, а многія ў час допытаў былі расстраляны. Вера не дзейнічала са зброяй у руках і была асуджана за арганізацыйную працу.

На гэты працэс адгукнулася рэдакцыя „Нашага сцягу“, газеты, якая выходзіла ў Вільні. Яе сакратар прасіў у маці вестак пра „вашую гераічную дачку Веру“, а таксама пытаўся пра вершы і апавяданні (?). Пытаюся, дзе гэтыя творы. Адказ сумны: у час арышту кніжкі на беларускай мове і розныя паперы, не звязаныя з арганізацыяй, паліцыя кідала ў печку. Спіскаў арганізацыі Вера не мела: такі быў загад Скамароха.

У турмах Беластока і Варшавы В. Маслоўская прасядзела больш пяці гадоў. Пакінулі яны ў чуткім сэрцы многа болю. Пра гэты перыяд магла яна расказваць цэлымі гадзінамі. Я прасіў напісаць успаміны.

— Каму яны патрэбныя? Нікога з сям'і я не маю, — сказала, — адыйшлі ад мяне нават знаёмыя.

Паказала мне копію яе характарыстыкі з турмы. Напісана ў ёй, што Вера сядзела (з сястрой) у спецыяльнай камеры для палітычных зняволеных, але не ўтрымоўвала з імі сувязі: „Абедзве праяўлялі, як беларускі, выразна нацыяналістычныя тэндэнцыі“, лічылі на абмен вязняў з Савецкім Саюзам і мелі жаль, што гэтага не дачакаліся. За прыкладныя паводзіны спачатку сястра, пасля Вера атрымалі скідку і выйшлі з турмы. Перад гэтым Вера пазнала вязня Уладзіміра Карчэўскага, напісала прашэнне да Прэзідэнта, просячы памілавання, атрымала яго і выйшла замуж. Карчэўскі, асуджаны за шпіянаж на карысць Саветаў, меў паходзіць з Трасцянкі. На колькі я ведаю, у гэтай вёсцы такога прозвішча не было. Выявілася, што тагачасны войт у Нарве, жыхар Трасцянкі Стахвюк выдаў яму фальшывыя дакументы, каб дапамагчы ўладкавацца на працу ў гайнаўскай фабрыцы тарпатыны і быць псаломшчыкам у мясцовай царкве.

Вера кінула палітычную дзейнасць, нават літаратурную творчасць, але аставалася без працы. Уз'яднанне беларускіх зямель у 1939 годзе ўспрыняла без энтузіязму — не верыла саветам. Пачала настаўнічаць у Ваўкавыскім павеце, а затым у сваіх Агароднічках, дзе навучала беларускай мове. У гады гітлераўскай акупацыі працавала там жа ў гэтак званым „тайным навучанні“ і крыху ў яўным. У 1944 годзе НКВД арыштавала мужа (прапаў без весці), а Вера два гады яшчэ настаўнічала, але атрымала пагрозу ад атрада АК і вымушана была выехаць на захад Польшчы. У Жагані працавала ў прадшколлі. Вярнулася ў пачатку пяцідзесятых гадоў у Супрасль, працавала ў святліцы Лігі жанчын і мясцовай бібліятэцы, адкуль у 1958 годзе перайшла на пенсію. Многа гадоў была ў мясцовай царкве псаломшчыкам. Ужо не жыве.

Жыццё Веры Матэйчык-Карчэўскай прыпала на бурлівы перыяд пошукаў форм уласнай дзяржаўнасці большасці славянскіх краін. Уключыўшыся ў гэты вір, страціла многа. За дзеянні адпакутавала ў турме, а за перакананні была аж да смерці пагарджанай і ізаляванай як уладамі, так і асяроддзем, з БГКТ уключна. Буду ўдзячны, калі гэты артыкул нехта дапоўніць новымі весткамі.

Уладзімір Юзвюк

P.S. Вера Матэйчык дазволіла пазнаёміцца з яе літаратурнай творчасцю, якую сама ацэньвала даволі крытычна. Дазволіла перапісаць са сшытка сем вершаў, а пасля ўласнаручна дапоўніла яшчэ семнаццацю. Ці мела іх яшчэ больш — не ведаю. Магчыма, што асмеленая сустрэчамі з Ю. Туронкам і са мною, працавала далей.

Змяшчаем толькі два вершы: „Ідзі“ і „Птушка“. Першы напісала ў Мінску некалькі тыдняў пасля акупацыі горада польскімі войскамі ў жніўні 1919 года, а другі — у 1923 годзе ў беластоцкай турме.

ІДЗІ...

Выйшла я з хаткі, дарожка ідзе.
Бачу — насустрач бабулька паўзе.
Благаславіўшы і кажа: „Ідзі.
Па вёсках сялян ты хутчэй разбудзі!“

Йшла я дарогай, поўнай цярней,
Цяжка было мне, а йшла я далей,
Услед мне крычалі: „Ідзі, ідзі,
Працоўнага люду ад сну разбудзі!..“

Над той жа дарогай гай ціха шуміць.
І чую, як ён да мяне шапаціць:
„Кінь ты усё, не шкадуй, а ідзі
Вось там селяніна ад сну разбудзі...“

Выйшла на поле, хлеб спелы стаяў,
Галоўкі спусціўшы, ён сумна шаптаў:
„Нас возьмуць чужыя, хутчэй ты ідзі,
Нашых сялян ты ад сну разбудзі...!“

ПТУШКА

Ой, ляці, мая ты птушка
У тое ваконца,
Дзе ніколі не загляне
Ясненькае сонца.
З гэтых вокнаў невясёлых
Твары выглядаюць
І з бліскучымі вачыма
Вольнасці чакаюць.
Запяі нам каля кратаў
Песеньку так звонку,
Пра той гай зялёны, цёмны
І маю старонку.
Пра радную вёску, поле
І старую хатку,
Запяі, маленька птушка,
Шчэ пра родну матку.
Запяі ім, што іх часта
Кожны ўспамінае,
Хай не думаюць так сумна,
Аб іх кожны дбае.
Занясі ім прывітанне,
Што ва ўсе ваконцы
І да кратаў хутка ўзгляне
Ясненькае сонца!..

Рэферат чытае Уладзімір Акуліч з Мінска. Побач дырэктар ІБНІ Варшаўскага універсітэта Радаслаў Цыбульскі.

сярод беларусаў у Польшчы. На жаль, не прысутнічаў на канферэнцыі Мікола Гайдук, які меў выступіць з тэмай „Роля школ з беларускай мовай у папулярызацыі беларускіх кніжак“. Доктар Зоя Ярашэвіч з Вышэйшай педагагічнай школы ў Ольштыне прадставіла рэферат „Беларускія кніжкі і часопісы ў Польшчы пасля II сусветнай вайны (1945—1989)“. Варта адзначыць, што апрача „Нівы“ і выданняў БГКТ З. Ярашэвіч даволі падрабязна разгледзела студэнцкую выдавецкую дзейнасць і неафіцыйныя выданні выдавецтваў „Бераг“, „Кантакт“ і „Беларускага незалежнага выдавецтва“. Што і казаць, прысутныя на канферэнцыі ўспрынялі даклад як сенсацыйны. З добрымі дакладамі, у форме разгорнутых паведамленняў, выступілі студэнткі ІБНІ Варшаўскага універсітэта Дарота Вавульская „Беларускія кнігазборы ў Беластоцкім ваяводстве“ і Ліля Бурыла, якая займаецца своеасаблівым дапаўненнем зводнага каталога „Кніга Беларусі“, выдадзенага ў 1986 годзе. Л. Бурыла прадставіла пакуль што фрагментарныя, але ўсё ж такі значныя, дапаўненні да бібліяграфіі каталога „Кніга Беларусі“ ў перыядзе 1860—1917 г.г. Салідназць навуковага падыходу і цудоўная беларуская мова Лілі Бурыла выклікалі захапленне ўдзельнікаў канферэнцыі і заслужаныя воплескі.

Усе прадстаўленыя на канферэнцыі матэрыялы разам з галасамі ў дыскусіі маюць быць апублікаваны. Несумненна, спатканне ў Яблоннай даказала, якое вялікае значэнне маюць міжнародныя кантакты навукоўцаў у галіне бібліятэказнаўства. Тэма „Кніжка і чытач у этнічных групах“ усё яшчэ ахвяруе даследчыкам шмат нераскрытых старонак, шмат працы і прафесійнага задавальнення.

Ян Максімюк
Фота аўтара

З рэфератам выступае Ліля Бурыла. Побач яе сяброўка з ІБНІ Дарота Вавульская.

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

IV. СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА. МАРФАЛОГІЯ.

6. Назоўнік — працяг.

Назоўніку характэрны граматычныя катэгорыі роду, ліку і склону.

1. Лік назоўнікаў. Большасць назоўнікаў мае два лікі: **адзіночны** і **множны**. Назоўнікі множнага ліку ўтвараюцца ад назоўнікаў адзіночнага ліку пры дапамозе канчаткаў **-ы, -і (дом — дамы, дрэва — дрэвы, рака — рэкі)**, або **-е** — ад назоўнікаў мужчынскага роду, што абазначаюць людзей паводле іх месца жыхарства **(гараджанін — гараджане, сялянін — сяляне, мінчанін — мінчане)**, якія аднак у спалучэнні з лічэбнікамі два, тры, чатыры набываюць канчатак **-ы (два селяніны)**. Зрэдку формы множнага ліку ўтвараюцца ад суплетыўных асноў **(чалавек — людзі)**.

У старабеларускай мове для абазначэння двух прадметаў існаваў парны лік, рэшткі якога захаваліся ў паўднёва-заходнім дыялекце **(дзве руцэ, назе)**, а ў літаратурнай мове дагэтуль ужываюцца формы творнага склону парнага ліку **(вачыма, плячыма)**.

Не ўсе назоўнікі змяняюцца па ліках. Існуе даволі вялікая колькасць назоўнікаў, якія выступаюць толькі ў адзіночным ліку **(адзіночналікавыя назоўнікі — singularia tantum)**, або толькі ў множным ліку **(множналікавыя назоўнікі — pluralia tantum)**.

Да адзіночналікавых належаць назоўнікі:

— уласныя **(Беласток, Віцебск, Нёман)**,

— абстрактныя **(радасць, сум, шчасце)**,

— зборныя **(грамада, моладзь, пер'е)**,

— рэчыўныя **(бензін, кава, воўна)**.

Да множналікавых адносяцца назоўнікі:

— канкрэтныя, **якія** абазначаюць прадметы, што складаюцца з дзвюх або некалькіх аднолькавых частак **(акуляры, дзверы, нажніцы)**,

— рэчыўныя, якія з'яўляюцца вынікам нейкага працэсу **(кансервы)**,

— абстрактныя, **якія** абазначаюць падзеі **(выбары)**, абычаі і звычаі **(адведкі, дажынкі)**, адрэзак часу **(суткі)**, гульні **(хованкі)**.

2. Род назоўнікаў. Кожны з назоўнікаў належыць да аднаго з трох родаў: **мужчынскага (хлопец, стол), жаночага (жанчына, хата)** і **ніякага (дзіця, поле)**. Род назоўнікаў вызначаецца па форме адзіночнага ліку і таму катэгорыя роду не характэрная множналікавым назоўнікам.

Род назоўнікаў можа вызначацца марфалагічна — улічваючы канчаткі і суфіксы, характэрныя для кожнага з трох родаў, сінтаксічна — беручы пад увагу род дапасаванага да назоўніка азначэння **(новы стол, прыгожая хустка)** ці выказніка, якім ёсць дзеяслоў у прошлым часе **(прайшоў боль, выбегла мыш)**, семантычна — з улікам полу: асобы мужчынскага полу адносяцца да мужчынскага роду **(бацька, дзядзька)**, а жаночага полу — да жаночага роду **(дзяўчына, жанчына)**

Не ўсе жывыя істоты можна аднесці да аднаго з трох родаў, беручы за падставу класіфікацыі палавыя адрозненні, таму што большасць з іх, незалежна ад полу, адносіцца або толькі да мужчынскага роду **(камар, лешч, салавей)**, або толькі жаночага **(муха, плотка, сарока)**. Выступае аднак вялікая група адушаўлёных назоўнікаў, род якіх узалежнены ад полу і выражаецца лексічна **(бык — карова, певень — курыца)**, або марфалагічна **(бусел — бусліха, воўк — ваўчыца)**.

Не заўсёды можна вызначыць род назоўнікаў на падставе пададзеных вышэй трох катэгорыяў. Пры вызначэнні роду нескланяльных назоўнікаў іншамоўнага паходжання трэба памятаць, што:

— назоўнікі, якія абазначаюць назвы жывёл умоўна адносяцца да мужчынскага роду **(фламінга, шымпанзе)**,

— неадушаўлёныя агульныя назоўнікі адносяцца да ніякага роду **(меню, журы)**,

— уласныя назоўнікі адносяцца да аднаго з трох родаў на падставе агульнага назоўніка, які абазначаюць **(Дэлі** 'горад' — мужчынскі род, **Місісіпі** 'рака' — жаночы род, **Антарыо** 'возера' — ніякі род).

Род нескланяльных складанаскарочаных слоў (абрэвіятур) вызначаецца па апорным (галоўным) слове **(аблана** 'абласны аддзел народнай асветы' — мужчынскі род, **БССР** 'Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка' — жаночы род).

Некаторыя назоўнікі могуць абазначаць асоб і жаночага і мужчынскага роду, хаця маюць форму жаночага роду **(валацуга, гуляка, сірата, тупіца)**. Яны выдзяляюцца ў асобны разрад **агульнага роду**.

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Сэрцайка, я ў роспачы. Вучуся ў трэцім класе ліцэя. Закахалася без памяці, а скончылася кепска. Усё пачалося на школьнай забаве. Паўлік увесь час запрашаў мяне да танца, а яго сябра Генік запрашаў маю сяброўку Басю. Хлопцы праводзілі нас дахаты, а я ад таго часу не зазнала спакою. Паўлік быў прыгожым хлопцам, на якога заглядаліся дзяўчаты, і я лічыла, што на мяне звалілася вялікае шчасце. У думках сваіх я ўжо меркавала, якія будуць у мяне прыгожыя дзеці, калі я выйду замуж за Паўліка. Марыла, што пабудуем супольны дом і створым шчаслівую сям'ю. Хлопец гэты нават мяне не пацалаваў на працягу першых двух месяцаў нашага знаёмства. Я ўяўляла сабе, што ён гэтага не робіць проста з-за сваёй скромнасці. А мо наогул яшчэ ніколі не цалаваў дзяўчыны, думалася мне... Я гатова была прытуліцца да яго, пацалаваць горача, у вусны, уся гарэла, калі ён быў каля мяне, але не мела адвагі зрабіць гэтага.

І вось аднойчы Паўлік падыйшоў да мяне на перапынку і сказаў: „Бацькі выязджаюць да сваякоў на цэлы тыдзень. Прыходзь з Басяй, паслухаем добрую музыку!“ Я ўся аж страпянулася, на сэрцы стала цёплацёпла. Бася, вядома, таксама ўцешылася, што можна будзе прыемна правесці вечар.

Усё было так, як трэба, недзе да гадзіны дзесятай. Мы слухалі музыку, крыху танцавалі (прыйшоў таксама Генік), пілі нейкае някепскае віно. Ужо тады, калі мы пачалі збірацца дахаты, Паўлік сілком нас затрымаў, раптам пачаў прымільна абнімаць мяне, цмокнуў у шчаку. Не ведаю як, але я паддалася яму. Я была шчаслівая, калі апынулася з ім у пасцелі, і нашае дыханне злілося ў адно. Я нават сабе не ўяўляла, што каханне магло выглядаць так цудоўна, і была шчаслівая, хаця ведала, што страціла сваё дзявоцтва. Бася з Генікам былі ў той час у іншым пакоі. Я меркавала, што яны там кахаюцца таксама. Пасля Паўлік перапрасіў мяне і пайшоў да іх у пакой. Я чакала ў напружанні, калі ён вернецца. Праз дзесяць мінут выйшаў з таго пакоя Генік, а не Паўлік. Ён нясмела прылёг каля мяне, а Паўлік застаўся з Басяй. У мяне ў сэрэдзіне ўсё кіпела, і я, сказаўшы, каб Генік апрануўся, устала, нешта збольшага накінула на сябе і накіравалася ў той другі пакой, дзе былі Паўлік з Басяй. І што ж я ўбачыла? Паўлік і Бася кахаліся таксама, як толькі што гэта рабілі мы з Паўлікам. Мне стала гадка і страшна. І ўсё, што я адчувала ў адносінах да Паўліка, мігам як рукой зняло. Божа, навошта мне гэта было патрэбнае, навошта я аддалася такому гадкаму чалавеку?! Памажы, Сэрцайка.

Ася

Ася! Сустрэла ты брыдкага хлопца і дзявоцтва страціла выпадкова. Табе здавалася, што прыйшло каханне, а гэта каханне было толькі аднабаковае, гэта значыць — з твайго боку. Ты закахалася ў Паўліка, не думаючы аб тым, што ён цябе зусім не кахае. Ён з табой пажартаваў на забаве, правёў дахаты, пасля на перапынках раздаваў усмешкі, а ты, дурніца, уявіла сабе, што і ён пакахаў цябе. Выкарыстаў цябе пры першай нагодзе, не даючы нічога ў замен. Расчараваў цябе і невядома яшчэ, ці не вынікнуць з гэтага большыя кампліцацыі. Мяркую, што гэты факт насцярожыць цябе ў жыцці і дапаможа ў будучыні больш цвяроза ацэньваць сітуацыю.

Сэрцайка

P.S. А казалі ж, што цяпер верх бяруць сентыментальныя пачуцці, што „групэнсекс“ ужо нямодны...

ВЕР-НЕ-ВЕР

Дарагі Астроне! Сніцца мне, што я ў сябе на рабоце. Адна працаўніца кажа, што ідзе ў магазін. Я кажу, што і я б ахвотна ў гэты магазін пайшоў. Ну, і мы пайшлі. Ідзем, ідзем... Урэшце я бачу, перад намі могільнік. Відаць магілы, крыжы... Падыходзім бліжэй і яна паказвае мне, што вунь там гэты магазін. Я прыглядаюся і кажу, што гэта не магазін, а сямейная магіла. І я затрымаўся каля яе, а мая сяброўка пайшла на могільнік. Падыйшла да гэтай магілы, але яе мінула і кажа, што сапраўды гэта магіла, а магазін будзе далей. І пайшла праз могільнік далей, увайшла ў кусты і тады я ўжо страціў яе з вачэй. Пасля нейкага часу з кустоў паявілася яе галава, затым яна цэлая, але... голая. Стаіць у тых кустах і крычыць, што напалі на яе хуліганы, распранулі і забралі вопратку. Просіць, каб я ёй нейк памог. Я хачу памагчы, але як, дзе ж знайду я гэту вопратку? І тут ужо я ў святліцы. Там працаўнікі, і маецца адбыцца стрыптыз. Ужо дзве дзяўчыны распрануліся, ну, і гэтая ж, з якой я ішоў, ужо рыхтуецца да распранання. Так і скончыўся мой сон. Што гэта такое, што мне гэтыя голыя дзяўчаты сніліся? Я ж ужо немалады, ужо ўнукаў вялікіх маю, а тут вось штосьці такое сніцца.

Андрэй

Андрэй! Твой спакой парушыць нейкая страта. Можа гэта быць неабавязкова страта ў гаспадарцы, але і маральныя страты да прыемных не належаць.

Астрон

АБ'ЯВЫ

ДЭСЕРТЫ

ТУШАНЫЯ ЯБЛЫКІ

На 6 яблыкаў узяць 6 лыжачак цукру, крыху цынамону (карыцы), паўшклянкі бітай смятаны.

Вялікія яблыкі (кіславатыя па смаку) памыць і выцерці. З боку хвосцікаў адрэзаць 1/3 яблыка. З большай часткі выняць насенне, а ў тое месца ўсыпаць па лыжачцы цукру з цынамонам. Тушыць у духоўцы каля 15 мінут. Астуджаныя яблыкі ўпрыгожыць шапачкамі з бітай смятаны.

ПЕЧАНЫЯ ЯБЛЫКІ

На 6 яблыкаў трэба ўзяць 4 лыжачкі цукру, 3 лыжачкі разынак, 3 лыжачкі пасечаных арэхаў, 2 лыжачкі падсмажанай апельсіннай скуркі, 1 шклянку бітай смятаны, крыху масла.

Вялікія яблыкі перарэзаць так, як у папярэднім рэцэпце, выняць гнёзды, а ў атрыманыя ямкі палажыць фарш, падрыхтаваны з намочаных раней разынак, пасечаных арэхаў, апельсіннай скуркі і цукру. Пячы на бляшцы, змазанай маслам, або ў жараадпорным посудзе 15 мінут. Калі яблыкі астынуць, палажыць іх на талерку, абліць бітай смятанай і пасыпаць арэхамі, разынкамі і апельсіннай скуркай. Калі не будзем мець бакаліяў, дык можна яблыкі напоўніць джэмам або фруктамі з кампоту.

ЯБЛЫКІ З БЯЛКОВАЙ ПЕНАЙ

Яблыкі з бялковай пенай гэта крыху іншы варыянт папярэдняга рэцэпту. Калі яблыкі ўжо спякуцца, збіваем пену з трох бялкоў і паўшклянкі цукру, яблыкі кладзем у жараадпорны посуд і заліваем пенай, якую запякаем яшчэ нейкую хвіліну. Такія яблыкі можна падаваць як халодныя, так і цёплыя, упрыгожваючы іх бакаліямі ці (калі дэсерт будзе халодны) цертым шакаладам.

ЯБЛЫЧНАЯ ПЕНА

На 3/4 кг кіслых яблыкаў трэба ўзяць паўшклянкі цукру, пену з двух бялкоў, плоскую лыжачку цынамону, жменьку бакаліяў.

Яблыкі сцерці на дробнай тарцы, спырснуць іх лімоннай кіслатой. Крыху падварыць з цукрам і цынамонам, цэлы час памешваючы. Калі маса стане густою, зняць яе з агню і астудзіць. Тады далікатна перамяшаць са збітай пенай і палажыць у шкляныя місачкі, упрыгожыць бакаліямі.

ЯБЛЫКІ ПАД СОУСАМ

Патрэбны 2 яблыкі з кампоту, 3/4 шклянкі малака, 2 жаўткі, 3 лыжкі цукру, ванільны цукар.

Яблыкі з кампоту, адцадзіўшы і нарэзаўшы, палажыць у 2—3 шкляныя місачкі. Жаўткі сцерці з цукрам, перамяшаць з ванільным цукрам, запарыць кіпячым малаком, увесь час памешваючы. Соус збіваць на пары, пакуль не стане густым, астудзіць яго, а тады заліць ім яблыкі. Дэсерт можна ўпрыгожыць бакаліямі, шакаладам.

Гаспадыня

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Якуб Колас

КАЛЯДЫ

(УРЫВАК З ПАЭМЫ „НОВАЯ ЗЯМЛЯ")

Куцця. Марозна. Хмурнавата.
Снякок падкідвае заўзята;
Снег на куццю — грыбы на лета,
Такая матчына прымета,
А сцежкі чорны — ягад многа;
Ну, і за гэта хвала Богу.
. . . .
Якія ж матчыны намеры
Наконт куцці, наконт вячэры?
Ох, гэта дзецям знаць цікава,
Калі якая будзе страва,
Ў якім ліку, ў якім парадку?
Што на канцы і што ўпачатку?
А ў маткі ўсё абмеркавана
І ўсё прадумана ад рана.
. . . .
У хаце добры лад і згода,
Як патрабуе і прыгода,
Паважнасць вечара святога —
Не ўчуеш слова ты благога.
І ўсе прыбраліся і памыліс,
Міхась з Антосем падгалілісь
І парасчэсвалі чупрыны.
— Ну, засцілайце стол, мужчыны! —
І стол той гуртам прыбіраюць,
Настольнік белы падымаюць,
На стол растрэсваюць мурог —
На сене колісь быў сын-бог —
І роўным пластам рассцілаюць,
Сянцо абрусам закрываюць.
За стол садзяцца ўсе ў парадку
І прад сабой кладуць аладку,
Відэльцы, лыжкі разбіраюць
І стравы першае чакаюць.

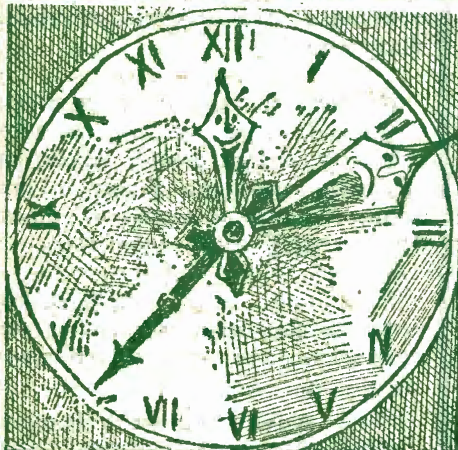
— Ты, брат, глядзі не ашукайся:
Не надта зразу накідайся,
Бо потым шчыра пашкадуеш,
Калі жывот свой напіцуеш:
Чым дальш — смачнейшыя патравы,
І многа іх, і ўсе цікавы;
Я знаю хітрасць гэту ўсю, —
Алесь гаворыць Кастусю.
. . . .
І вось вячэра зачалася!
Спыніцца мушу я на квасе:
Ён колер меў чырванаваты;

Тут быў таран, мянёк пузаты,
Шчупак, лінок, акунь, карась,
Кялбок і ялец, плотка, язь,
Яшчэ засушаныя з лета.
Але не ўсё яшчэ і гэта:
Аздоблен квас быў і грыбамі,
Выключна ўсё баравічкамі;
Цыбуля, перчык, ліст бабковы —
Ну, не ўясісь, каб я здаровы!
Пільнуй — пішком скажу між намі —
Каб і язык не ўцёк часамі.

За квасам елі верашчаку,
А потым блінчыкі на маку,
А там ламанцы, праснакі
З пшанічнай добрае мукі;
А макаў сок такі салодкі!
Ламанцы ў ім, ну як калодкі —
Так добра макам праняліся,
У рот паложыш — абліжыся.
За праснакамі йшлі кампоты,
Кісель з мядоваю сытою;
Вячэру скончылі куццёю,
Але ўжо елі без ахвоты,
Абы падатак той аддаць,
Стары звычай ушанаваць,
І после гэтакай вячэры
Жывот выпучваўся без меры,
А з-за стала як уставалі,
То нават трохі і стагналі.

На першы дзень святых калядак —
Такі ўжо быў стары парадак,
Збіралі сена са стала,
Кармілі ім каня, вала
І ўсіх жывёлін, хоць па жмені,
А на стале, ў драбнюткім сене —
Здавён-даўно вялося й гэта —
Уважна зернятак шукалі
І па тых зернятках гадалі,
Які зародзіць хлеб налета?

СЁСТРЫ

Жылі-былі на свеце тры сястры. Зірніце на цыферблат гадзінніка і вы здагадаецеся, пра каго пойдзе гаворка. Ну, вядома ж, вы здагадаліся! Я хачу расказаць аб гадзіннікавых стрэлках. Гэта дзякуючы ім можам даведацца, калі абедаць ці класціся спаць, уставаць у школу ці ісці ў кіно.

Малодшую сястру звалі **Секундная стрэлка**. Яна была самая непаседлівая: кожную мінуту ёй трэба было прабягаць па цыферблаце цэлы круг. У той час яе сярэдняя сястра — **Мінутная стрэлка** — прасоўвалася толькі на адно дзяленне, а старэйшая — **Гадзінная** — і зусім стаяла на месцы. Секундная стрэлка заўсёды спяшалася і ніколі не спынялася, каб адпачыць і пагаманіць з сёстрамі. Ад клопатаў зусім схуднела і была самай тонкай з сясцёр. А колькі дакораў выслухоўвала яна за свой няўрымслівы характар! Гэта было, вядома, несправядліва, але Секундная стрэлка зусім не мела часу для таго, каб крыўдаваць.

Больш за ўсіх бурчала Гадзінная стрэлка.

— Куды ты спяшаешся? — дзівілася яна пры сустрэчы з сястрою. — Ці ж можна жыць у такой мітусні? Увесь час бегчы некуды на злом галавы! Паглядзі на мяне. Я ніколі не спяшаюся і выглядаю хораша. Не тое, што ты. Зусім змарнела!

— Не выдумляй глупстваў! — адказвала ёй Секундная стрэлка і бегла далей, бо сустракаліся яны ўсяго на некалькі імгненняў. — Я проста не ўяўляю, як можна стаяць на адным месцы! — дзівілася яна, з'яўляючыся зноў. Сёстрам ніколі не ўдавалася пагаманіць спакойна, бо Секундная стрэлка заўсёды бегла.

А вось калі Гадзінная стрэлка сустракалася з Мінутнай, тады яна ўжо адводзіла душу.

— І чаму гэта нам ніяк не заменяць шкло?! — бурчала яна. — Ты бачыла, якая шчыліна каля лічбы пяць? Тут заўсёды дужа дзьме! Я зайздрошчу гэтай непаседзе — Секунднай стрэлцы! А мне трэба ацірацца каля пяцёркі цэлую гадзіну!

— Проста жах, што Гаспадар такі няўважлівы да нас! — згаджалася Мінутная стрэлка. — На гэтым месцы я менш за цябе мерзну, затое мацней іржавею. А мы ж так патрэбны людзям!

— Праўда, сястрыца, — казала Гадзінная стрэлка. — У свеце была б поўная неразбярыха, калі б мы спыніліся.

У гэты момант паўз іх прабягала Секундная стрэлка.

— Як табе падабаецца гэта непаседа? — шаптала Гадзінная стрэлка. — Хіба можна быць такой ветранай? Праўду кажучы, яна мне вельмі надакучыла. Не паспею я задрамаць на хвілінку, як яна зноў з'яўляецца! Можа, ты ўгаворыш яе рухацца больш марудна? Бо мяне яна зусім не слухаецца.

Але і ўгаворы сярэдняй сястры не памаглі: Секундная стрэлка і слухаць не хацела пра тое, каб спыніцца. І ўжо зусім кепска было, калі сёстры дапякалі ёй разам. У такіх выпадках Секундная стрэлка спяшалася прабягаць паўз іх як мага хутчэй, і тады гадзіннік спяшаўся. Гаспадар адводзіў стрэлкі назад, а сёстры ва ўсім вінавацілі сваю малодшую сястру.

Так працягвалася доўга. Папрокі сясцёр перарасталі ў сваркі. І аднойчы Секундная стрэлка задумалася:

„На самай справе, у мяне не застаецца ні секунды вольнага часу. Так і жыццё прабяжыць незаўважна. І з сёстрамі кожны раз сварыцца непрыстойна. Відаць, трэба адпачыць".

(Працяг на стар. 10)

Васіль Зуёнак

З НОВЫМІ ПЯЦЁРКАМІ!

Студзень тупае ў двары,
Снежань знік у вырай.
Дзякуй,
добры год стары,
За работу шчырую:
За багаты каравай,
За будоўлі звонкія
І за песні —
з краю ў край
Над усёй старонкаю!
Са Снягуркай Дзед Мароз
Школы ўсе аб'ехалі,
Раздарылі цэлы воз
Забавак з пацехамі,
Пажадалі дружбы ўсім
І прасілі потым,
Каб ніхто з нас не насіў
Цяжкі мех з лянотай...
У палях — снягоў ірдзень,
Неба ззяе зоркамі,
Новы год да нас ідзе
З новымі пяцёркамі!

Удзельніцы цэнтральнага дэкламатарскага конкурсу, які адбыўся ў Беластоку 9 снежня, Кацярынка Максімчук, Юліта Баршчэўская з Трасцянкі і Бася Астапчук з Ласінкі.

Фота Я. Чэрнякевіч.

(Працяг са стар. 9)

СЁСТРЫ

І яна спынілася. У тое ж імгненне спынілася і Мінутная стрэлка.

— Што здарылася? — захвалявалася яна. — Чаму мы сталі? Няўжо Гаспадар забыўся гадзіннік завесці?

Яна памылялася. Гаспадар нядаўна завёў гадзіннік, і спружыны хапала на цэлыя суткі.

Праз нейкі момант голас падала Гадзінная стрэлка.

— Мне здаецца, я не рухаюся, — сказала яна. — Гэй, сястрыца, ты не ведаеш, што здарылася?

Увесь дзень сёстры высвятлялі прычыну таго, чаму спыніліся. Яны так захапіліся спрэчкай, што забыліся пра малодшую сястру, бо нават і падумаць не маглі, што ва ўсім была вінавата яна.

Але ўсё ішло сваёй чаргою. У свеце не наступіў хаос, як прадказвалі сёстры. Гаспадар падумаў, што гадзіннік сапсаваўся, і аднёс яго ў майстэрню. А там было шмат такіх гадзіннікаў.

Толькі цяпер сёстры ўспомнілі пра сваю малодшую сястру і зразумелі: без яе ім не зрушыць з месца. Пачалі яны ўпрошваць Секундную стрэлку, не скупіліся на ліслівасць і пахвалу. Яны называлі яе самай прыгожай у свеце стрэлкай і нават шкадавалі пра тое, што не могуць так хутка бегаць, як яна. Калі ж Секундная стрэлка не зрушыць з месца, гадзіннік заржавее, яго разбяруць на часткі.

Секунднай стрэлцы самой надакучыла стаяць на месцы. Яна радасна страпянулася, хуценька пабегла і гэтым прывяла ў рух гадзіннік.

Змітрок Якутовіч

ВЯСЁЛЫ КУТОЧАК

Настаўніца задала ў класе тэму самастойнай працы: „Калі б я быў дырэктарам...“

Усе пачалі пісаць, а Міхаська сядзіць, склаўшы рукі.

— Ты чаму не пішаш, — пытаецца настаўніца.

— Чакаю сваёй сакратаркі, — адказвае вучань.

* ✻ *

— Колькі ты ўжо жывеш з мамай, — пытаецца Пеця ў бацькі.

— Ужо пятнаццаць гадоў.

— А колькі яшчэ будзеш?

* ✻ *

— Пакладзі малаток. Міхась, бо яшчэ пальцы паадбіваеш — сварыцца маці.

— Не, мамачка, не хвалюйся, мне нічога не будзе. Цвік трымае Пятрок.

* ✻ *

— Ці можна мне сёння футбольны матч па тэлевізары глядзець? — пытаецца ў таты Пеця.

— Але толькі паўгадзіны.

— Добра. Няхай гэта будзе другая паўгадзіна.

* ✻ *

— Дзядзьку, чаму вы ловіце толькі маленькіх рыбак? — пытаецца хлопчык у рыбака.

— Бо ў маёй жонкі маленькая патэльня, — адказвае сур'ёзна рыбак.

* ✻ *

— Я хацеў цвік у сценку ўбіць, але малатком стукнуў сабе па пальцы.

— Дык чаму ж ты ў абедзвюх руках малаток не трымаў?

ПАЗНАЁМІМСЯ

* ✻ *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 27, кв. 30. Таня Гаруновіч (5 клас).

* ✻ *

СССР, 279200, Молдавская ССР, г. Бельцы, ул. Николаева 9, кв. 35. Дёминой Оле.

* ✻ *

БССР, 220082, г. Мінск-82, вул. Жудро, 37, кв. 135. Дзяніс Чаглак, 4 клас.

* ✻ *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Каржа, 11, кв. 33. Віця Чэчын, 4 клас.

* ✻ *

БССР, 220036, т. Мінск-36, вул. Волаха, 3, к. 2, кв. 16. Аксана Еліна. 4 клас.

* ✻ *

БССР, 220025, г. Мінск-25, вул. Ясеніна, 6, к. 1, кв. 30. Наташа Смычкова. 5 клас.

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Яўген Крупенька

У МАГАЗІНЕ ЗАЙКА БЫЎ

У магазіне зайка быў
І падушку там купіў,
А прынёс дадому,
Дык лёг спаць, вядома.

На падушцы — галава,
А пасцелька — трава.

Ляжыць зайка пад кустом,
Куст — яго цудоўны дом,
Мяккая падушка,
Ды звісае вушка.

Што рабіць? Што рабіць?
Трэба новую купіць!

Зайка новую купляе,
Зноў няўдача спасцігае:
З новае падушкі
Зноў звісаюць вушкі.

Зай пакупцы сам не рады —
Хто у гэтым вінаваты?

Зай або падушкі?
Не, — доўгія вушкі!

ПІШУЦЬ ШКОЛЬНІКІ

ДАРАГАЯ „ЗОРКА“!

2 лістапада 1989 года ў нашай школе адбылося вогнішча, арганізаванае гарцэрскай і зуховай дружынамі.

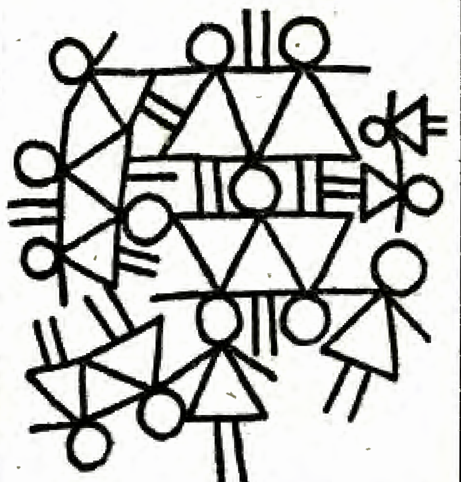
На пачатку вучні першага класа ўступілі ў зухі. Перад тым яны прайшлі праверку, ці могуць быць зухамі. Яны елі хлеб з перцам, пілі воцат, але пробу вытрымалі.

Потым урачыста запалілася вогнішча. Мы спявалі гарцэрскія і зуховыя песні, такія, як „Гарыць вогнішча ў лесе“ і іншыя. Мы пяклі каўбаскі, бульбу, гулялі ў мяч, у фанты.

Усім нам так спадабалася, што мы ўжо ведаем, што ў наступным годзе зробім падобнае вогнішча.

Арэк Асіпюк і Пятрок Пракапюк, вучні чацвертага класа школы ў Навакорніне.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Колькі дзяўчатак на гэтым малюнку?

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка“

TV TELEWIZJA WARSZAWA

PIĄTEK 5.I.1990

PROGRAM I

8.35 Domator — Nasza poczta — Uszyj to sama
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „Carscy kadeci" (1) — serial radz.
10.30 Domator — Szkoła dla rodziców — Alergia (2)
11.10 Drogi do niepodległej
12.50 Spotkania z literaturą, kl. III lic. — Stanisław Wyspiański
13.30 TTR — s. I Fizyka — Grawitacja
14.00 TTR — s. I Mechanizacja rolnictwa — Smarowanie i chłodzenie silników spalinowych
15.10 W szkole i w domu
15.30 NURT — Edukacja pozaszkolna — Wychowawcy i wychowankowie
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Dla młodych widzów: Rambit — teleturniej
16.50 Dla dzieci: Okienko Pankracego
17.15 Teleexpress
17.30 Raport
17.55 „Druga strona obrazu" — film dok.
18.25 Rzeczpospolita samorządna
18.45 Weekend w „Jedynce"
19.00 Dobranoc
19.10 „Teraz" — tyg. gosp.
19.30 Wiadomości
20.05 Akademia filmowa: „Powiększenie" — film ang.-włoski
22.00 Sport
22.10 Kontrapunkt
22.40 Spór o jutro (1) Otwarte Studio
23.40 DT — Echa dnia
24.00 Spór o jutro (2) — Otwarte Studio

PROGRAM II

17.25 Program dnia
17.30 Wzrockowa lista przebojów Marka Niedźwieckiego
18.00 Program lokalny
18.30 O czym się mówi — program publ.
18.50 Program rozrywkowy
19.30 Dookoła świata: „Na największej rafie"
20.00 Magazyn „Piątek" — krakowski przekładaniec kulturalny
21.30 Panorama dnia
22.00 „Piosenka niekochanego" — film fab. franc.
23.55 Komentarz dnia

SOBOTA 6.I.1990

PROGRAM I

7.00 TTR — s. III Matematyka — Układy równań stopnia drugiego
7.30 TTR — s. III Historia — Polski Listopad, cz. 2
8.00 Tydzień na działce
8.20 Na zdrowie — program rekreacyjny
8.40 Magazyn katolicki
8.55 Program dnia
9.00 Drops — magazyn dla dzieci i młodzieży oraz film jugosł. „Jelonek" (9)
10.30 Wiadomości
10.40 „Koncert na miliard pałeczek" — film dok.
11.10 Azymut — magazyn wojskowy
11.40 „Z Polski rodem" — magazyn polonijny
12.10 Tel. Koncert Życzeń
12.40 „Tryptyk z ziemi obiecanej" (1)
13.10 Tel. Teatr Prozy: R. Rolland — „Colas Breugnon"
14.35 Program dnia
14.40 Być reporterem — „Dymitr Debabow" — film dok.
15.05 Filmy o miłości: „Trzeba zabić tę miłość" — film polski
16.40 Rewizja nadzwyczajna — Prolog
17.15 Teleexpress
17.30 Studio Sport — Turniej 4-ech skoczni
18.30 Butik
19.00 Dobranoc
19.10 Z kamerą wśród zwierząt
19.30 Wiadomości
20.05 „Siedmiu wspaniałych" — western USA
22.10 Sport
22.30 Tydzień w polityce
22.40 Koncert spełnionych życzeń
23.40 Telegazeta
23.45 Kino Sensacji: „Tajemnicza sprawa" — film ang.

PROGRAM II

14.15 „Okavango klejnot Kalahari" — „Poszukiwacze klejnotu" cz. II — film przyrodn. ang.
14.45 „Ordy" — „Karol Darwin" — serial anim. jap.
15.10 Komputer komentuje
15.15 Meandry architektury: „Koronkowa robota"
15.35 Papierowa ceramika
15.40 Słoneczne kolektory
15.45 „Symbolizm w malarstwie polskim"
16.00 Bariery
16.25 Studio Sport
16.55 Program dnia
17.00 Musichale (2)
18.00 Program lokalny
18.30 Wielka gra
19.30 Program publicystyki kulturalnej
20.00 Filharmonia „Dwójki" — Brahms — koncert fortepianowy d-moll gra Paul Badura Skoda
21.15 Muzyka i polityka — Z Góry św. Anny
21.30 Panorama dnia
22.10 „Znowu w Brideshead" (1) — serial ang.
23.00 Jacek Stwora — „Co jest za tym murem?"
23.20 Komentarz dnia

NIEDZIELA 7.I.1990

PROGRAM I

7.00 Witamy o siódmej
7.50 Notowania
8.15 Tydzień
8.55 Program dnia
9.00 Teleranek oraz „60. urodziny Myszki Miki" — film anim. USA (1)
10.30 DT — Wiadomości
10.35 „Złoto" (4) „Władcy złota" — serial dok. włosk.
11.15 Kraj za miastem
11.45 Tel. koncert życzeń
12.30 Teatr Młodego Widza: Ted Hughes — „Przypowieści głupca"
13.25 Sportowa niedziela
14.50 „Morze" — magazyn
15.10 Antena
15.35 „Panna dziedziczka" (34) — serial braz.
17.15 Teleexpress
17.30 Tel. Teatr Rozmaitości: T. Feely — „Jak w złym śnie"
18.45 Video-Top
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 „Ring" — film TP
21.05 „7 dni — świat"
21.35 Sport
22.45 „Dekalog, pięć" — film TP

PROGRAM II

9.20 Przegląd tygodnia (dla niesłyszących)
9.50 Film dla niesłyszących — „Ring"
10.50 Magazyn lotniczy
11.20 Lokalny koncert życzeń
11.45 „Jutro Poniedziałek"
12.15 Powitanie
12.20 Polska Kronika Filmowa
12.30 100 pytań do...
13.25 Kino Familijne: „Bajarz" (2) „Prawdziwa narzeczona" — serial ang.
14.20 „Polacy" — film dok.
15.00 Podróże w czasie i przestrzeni: „Wędrówki ludów nad Pacyfikiem" — serial dok. austral.
15.55 Być tutaj — gawęda prof. W. Zina
16.10 Biografie: „James Dean" — „Buntownik"
17.10 Studio Sport
17.30 Bliżej świata — przegląd telewizji satelitarnych
19.00 Wywiady Ireny Dziedzic
19.30 Program publicystyki kulturalnej
20.00 Studio Sport
21.00 Program poetycko-muzyczny
21.30 Panorama dnia
21.45 „Wojna i pamięć" — serial USA
22.45 Komentarz dnia

PONIEDZIAŁEK 8.I.1990

PROGRAM I

13.30 TTR — s. I Chemia — Reakcje utlenienia, redukcji
14.00 TTR — s. I Biologia — Rozmnażanie generatywne i wegetatywne
14.30 Tel. Kurs Rolniczy — Rolnik a środowisko
15.00 Powtórka przed maturą: Historia — Geneza II wojny światowej
15.30 NURT — Sens życia
16.20 Program dnia
16.25 „Luz" — program nastolatków
17.15 Teleexpress
17.30 Gorące linie
17.55 Wędrówki dalekie i bliskie: „Życie codzienne w epoce kamiennej"
18.30 Unia gospodarcza — reportaż
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 W Sejmie i Senacie
19.30 Wiadomości
20.05 Teatr Telewizji: Tadeusz Różewicz — „Spaghetti i miecz"
21.50 Sport
22.00 Obok nas — reportaż
22.30 DT — Echa dnia
22.45 Język francuski

PROGRAM II

16.55 Język angielski
17.25 Program dnia
17.30 Antena „Dwójki" na najbliższy tydzień
17.45 Ojczyzna — polszczyzna
18.00 Program lokalny
18.30 „Zmagania o Polskę" — serial dok.
19.20 Muzyczne wizyty — Evelic Tieles
20.00 Auto-Moto Fan Klub
20.30 Osądźmy sami
21.15 Rozmowy o cierpieniu
21.30 Panorama dnia
21.50 „Heimat" — serial RFN
22.50 Komentarz dnia

WTOREK 9.I.1990

PROGRAM I

8.35 Domator
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „Rzymianka" (3-ost.) — serial włoski
10.45 Domator
12.50 Wśród ludzi — Człowiek a przyroda
13.30 TTR — s. III Fizyka — Utrwalanie wiadomości, cz. II
14.00 TTR — s. III Biologia — Jak przygotować się do egzaminu
14.30 Telewizyjny Kurs Rolniczy
16.20 Program dnia
16.25 Tik-Tak
17.15 Teleexpress
17.30 Spojrzenia
17.55 Klinika Zdrowego Człowieka
18.15 System
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 „Boso, ale bez ostróg"
19.30 Wiadomości
20.15 „Rzymianka" — serial włoski
21.35 Sport
21.45 Listy o gospodarce
22.20 Leksykon polskiej muzyki rozrywkowej — O
23.15 DT — Echa dnia
23.35 Język rosyjski

PROGRAM II

16.55 Język angielski
17.25 Program dnia
17.30 Klub ludzi z przeszłością
18.00 Program lokalny
18.30 Modlitwa wieczorna w Sanktuarium Matki Boskiej Pszowskiej
18.50 Program public.
19.30 Kolorowy zawrót głowy
20.00 Non Stop Kolor
21.00 W kręgu sztuki: „Dzieje fotografii"
21.30 Panorama dnia
21.45 Studio im. Karola Irzykowskiego — „Maskarada"
23.20 Komentarz dnia

ŚRODA 10.I.1990

PROGRAM I

8.05 Muzyka i dźwięki, Sol-Mi
8.35 Domator
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 Film fabularny
12.00 Spotkania z literaturą, kl. II lic. J. Słowacki — Człowiek i twórca
12.50 Spotkania z literaturą, kl. III lic. St. Wyspiański — „Wesele"
13.30 TTR — s. I Produkcja roślinna — Sposoby zwiększania urodzajności
14.00 TTR — s. I Produkcja zwierzęca — Konserwacja pasz gospodarskich
14.30 TKR — Aktualności kulturalne
15.30 NURT — Rozmowy o szkole
16.20 Program dnia
16.25 Dla młodych widzów: Sami o sobie — SOS
16.50 Dla dzieci: Cojak
17.15 Teleexpress
17.30 Gry wojenne
17.55 Telewizyjny Informator Wydawniczy
18.15 Dawniej niż wczoraj
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Oferty „Pegaza"
19.30 Wiadomości
20.05 „Tytania, Tytania, czyli noc dublerów" — komedia węg.
22.20 Sport
22.30 Plus-minus
23.00 DT — Echa dnia

PROGRAM II

16.55 Magazyn „102"
17.25 Program dnia
17.30 ABC — teleturniej
18.00 Program lokalny
18.30 Program rozrywkowy
19.00 Komedia prod. ang.
19.30 „Gdzie my, tam Polska" — reportaż
20.00 Czarno na białym
20.40 Przegląd muzyczny
21.00 Ze wszystkich stron — magazyn
21.30 Panorama dnia
21.45 „Telewizja nocą"
22.30 „Przyjaciele" — serial TP
23.55 Komentarz dnia

CZWARTEK 11.I.1990

PROGRAM I

8.05 Rytmy ciała
8.35 Domator
8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „Policjanci z Miami" — serial USA
10.10 Domator przy herbacie
11.10 Historia, kl. I lic.
11.40 Ministerstwo Edukacji Narodowej informuje
12.00 Spotkania z literaturą, kl. IV Baśnie
12.50 Sylwetki historyczne — Karol Libelt
13.30 TTR — s. III Produkcja roślinna — Uprawa bobiku i łubinu
14.00 TTR — s. III Produkcja zwierzęca — Hodowla karpi i pstrągów
14.30 TKR — Rasy i typy bydła
15.00 Fizyka dla humanistów — Fantazja naukowa
16.10 Ministerstwo Edukacji Narodowej informuje
16.20 Program dnia
16.25 Dla młodych widzów: Kwant
17.15 Teleexpress
17.30 Adam Bień — Ostatni z „Szesnastu"
17.55 „Poza rok 2000" — serial dok.
18.25 Magazyn katolicki
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Interpelacje (1)
19.30 Wiadomości
20.05 „Policjanci z Miami" — serial USA
20.55 Interpelacje (2)
21.35 Sport
22.05 „Pegaz"
22.50 DT — Echa dnia
23.10 Język angielski

PROGRAM II

16.50 Język rosyjski
17.25 Program dnia
17.30 Psycho-studio
18.00 Program lokalny
18.30 Program na życzenie
19.30 Zielone kino
20.00 Wielki Sport
21.00 Ekspres reporterów
21.30 Panorama dnia
21.45 Studio Teatralne „Dwójki": Hans Fallada — „Pijak"
22.45 Komentarz dnia

Жыццё і творчасць Францішка Аляхновіча ● Мастацтва Сяржука Крыштаповіча ● Сустрэча з беларусам з Аргенціны ● Папулярызацыя творчасці Якуба Коласа ў Польшчы ў міжваенныя гады ● Конкурс сцэнічнага слова ● Допісы Аўроры, Семенюка, Байко і Мароза ● Парады і гумар.

КАЛЯНДАР 1990

Ніва

ДЗЯРЖАЎНЫЯ СВЯТЫ

1.I. — Новы Год
15-16.IV. — Вялікдзень
1.V. — Свята Працы
14.VI. — Божае Цела
22.VII. — Свята Адраджэння
1.XI. — Дзень Памёршых
11.XI. — Ддзень Незалежнасці
25-26.XII. — Божае Нараджэнне

СТУДЗЕНЬ

1	19	П	**Цімафея**
2	20	А	Ігната
3	21	С	Улляны
4	22	Ч	Анастассі
5	23	П	Паўла
6	24	С	*Куцця*
7	25	Н	**Раждж. Хрыст.**
8	26	П	*Сабор Пр. Баг.*
9	27	А	*Сцяпана*
10	28	С	Давіда
11	29	Ч	Маркела
12	30	П	Анісі
13	31	С	*Шчодры Вечар*
14	1	Н	**Новы Год**
15	2	П	*Серафіма*
16	3	А	Малахіі
17	4	С	Афанасія
18	5	Ч	*Куцця*
19	6	П	*Хрышч. Гасп.*
20	7	С	*Іаана Хрысц.*
21	8	Н	**Георгія**
22	9	П	Філіпа
23	10	А	Рыгора
24	11	С	Міхала
25	12	Ч	Таццяны
26	13	П	Якава
27	14	С	Ніны
28	15	Н	**Прахора**
29	16	П	Леаніды
30	17	А	Антонія
31	18	С	Афанасія

ЛЮТЫ

1	19	Ч	Арсенія
2	20	П	Яўфіма
3	21	С	Яўгена
4	22	Н	**Лявонція**
5	23	П	Генадзя
6	24	А	Ксеніі
7	25	С	*Рыгора Баг.*
8	26	Ч	Аркадзя
9	27	П	*Іаана Залат.*
10	28	С	Яфрэма
11	29	Н	**Ігната**
12	30	П	*Трох Свяц...*
13	31	А	Кірылы
14	1	С	Трыфана
15	2	Ч	*Грамніцы*
16	3	П	Сымона
17	4	С	Сідара
18	5	Н	**Мясапусная**
19	6	П	Хрысціны
20	7	А	Лукі
21	8	С	Захара
22	9	Ч	Нікіфара
23	10	П	Валянціны
24	11	С	Усевалада
25	12	Н	**Сырапусная**
26	13	П	Святланы
27	14	А	Кірылы
28	15	С	Анісіма

САКАВІК

1	16	Ч	Памфіла
2	17	П	Рамана
3	18	С	Льва
4	19	Н	**Яўгена**
5	20	П	Карніла
6	21	А	Цімафея
7	22	С	Афанасія
8	23	Ч	Палікарпа
9	24	П	Эразма
10	25	С	Тараса
11	26	Н	**Севасцьяна**
12	27	П	Пракопа
13	28	А	Васіля
14	1	С	Антаніны
15	2	Ч	Арсенія
16	3	П	Кляонікі
17	4	С	Вячаслава
18	5	Н	**Іраіды**
19	6	П	Канстанціна
20	7	А	Яўгена
21	8	С	Феафілакта
22	9	Ч	*40 мучанікаў*
23	10	П	Кандрата
24	11	С	Георгія
25	12	Н	**Феафана**
26	13	П	Нікіфара
27	14	А	Расціслава
28	15	С	Аляксандр
29	16	Ч	Юльяна
30	17	П	Аляксея
31	18	С	Кірылы

КРАСАВІК

1	19	Н	**Дар'і**
2	20	П	Сяргея
3	21	А	Якава
4	22	С	Васілія
5	23	Ч	Лідзіі
6	24	П	Захара
7	25	С	*Благав. ПДМ*
8	26	Н	**Вербніца**
9	27	П	Іаана
10	28	А	Іларыёна
11	29	С	Марка
12	30	Ч	Марыі
13	31	П	Апалона
14	1	С	Яўфіма
15	2	Н	**Вялікдзень**
16	3	П	**Вялікдзень**
17	4	А	*Радаўніца*
18	5	С	Платона
19	6	Ч	Мяфодзія
20	7	П	Георгія
21	8	С	Ірадзівона
22	9	Н	**Вадзіма**
23	10	П	Аляксандра
24	11	А	Анціпа
25	12	С	Давіда
26	13	Ч	Арцямона
27	14	П	Марціна
28	15	С	Анастассі
29	16	Н	**Галіны**
30	17	П	Сымона

МАЙ

1	18	А	**Кузьмы**
2	19	С	Хрыстафора
3	20	Ч	*Гаўрыіла Забл.*
4	21	П	Януарыя
5	22	С	Віталя
6	23	Н	**Юрыя**
7	24	П	Саввы
8	25	А	Сільвестра
9	26	С	*Прапалавенне*
10	27	Ч	Сцяпана
11	28	П	*Кірылы Тур.*
12	29	С	Мемнона
13	30	Н	**Якава**
14	1	П	Тамары
15	2	А	Барыса
16	3	С	Феадосія
17	4	Ч	Пелагеі
18	5	П	Ірыны
19	6	С	Іова
20	7	Н	**Ніла**
21	8	П	*Іаана Баг.*
22	9	А	*Мікалая*
23	10	С	Таісы
24	11	Ч	*Ушэсце*
25	12	П	Германа
26	13	С	Аляксандра
27	14	Н	**Сідара**
28	15	П	Пахома
29	16	А	Фёдара
30	17	С	Андроніка
31	18	Ч	Клаўдзіі

ЧЭРВЕНЬ

1	19	П	Патрыкія
2	20	С	Аляксея
3	21	Н	**Тройца**
4	22	П	*Святад. Дзень*
5	23	А	*Еўфрасінні Пол.*
6	24	С	Мялеція
7	25	Ч	Іаана
8	26	П	Карпа
9	27	С	Феадоры
10	28	Н	**Мікіты**
11	29	П	Аляксандра
12	30	А	Рамана
13	31	С	Ермія
14	1	Ч	**Юстына**
15	2	П	Нікіфара
16	3	С	Лук'яна
17	4	Н	**Мітрафана**
18	5	П	Канстанціна
19	6	А	Фёклы
20	7	С	Клаўдзія
21	8	Ч	Фёдара
22	9	П	Марыі
23	10	С	Антаніны
24	11	Н	**Варфаламея**
25	12	П	*Ануфрыя*
26	13	А	Анны
27	14	С	Мсціслава
28	15	Ч	Мадэста
29	16	П	Ціхана
30	17	С	Мануіла

ЛІПЕНЬ

1	18	Н	**Лявонція**
2	19	П	Іуды
3	20	А	Іны
4	21	С	Юльяна
5	22	Ч	Галакціёна
6	23	П	Германа
7	24	С	*Іаана Хр.*
8	25	Н	**Фаўроніі**
9	26	П	Давіда
10	27	А	Іаанны
11	28	С	Сяргея
12	29	Ч	*Пятра і Паўла*
13	30	П	*12 апосталаў*
14	1	С	Кузьмы
15	2	Н	**Ювеналія**
16	3	П	Анатоля
17	4	А	Андрэя
18	5	С	Сяргея
19	6	Ч	Валянціна
20	7	П	Фамы
21	8	С	Пракопа
22	9	Н	**Панкрата**
23	10	П	*Антона*
24	11	А	Ольгі
25	12	С	Міхала
26	13	Ч	Гаўрыіла
27	14	П	Анісіма
28	15	С	*Уладзіміра*
29	16	Н	**Аляўціны**
30	17	П	Марыны
31	18	А	Емяльяна

ЖНІВЕНЬ

1	19	С	Макрыны
2	20	Ч	*Ільі*
3	21	П	Сымона
4	22	С	*Марыі*
5	23	Н	**Апалінара**
6	24	П	*Барыса і Глеба*
7	25	А	*Анны*
8	26	С	Параскевы
9	27	Ч	*Панцеляймона*
10	28	П	Прахора
11	29	С	Серафімы
12	30	Н	**Валянціна**
13	31	П	Юліты
14	1	А	*Маккавеяў*
15	2	С	Сцяпана
16	3	Ч	Антона
17	4	П	Канстанціна
18	5	С	Нонны
19	6	Н	**Спаса**
20	7	П	Пімена
21	8	А	Рыгора
22	9	С	Дзімітра
23	10	Ч	Рамана
24	11	П	Сасанны
25	12	С	Аляксандра
26	13	Н	**Ірынея**
27	14	П	Міхея
28	15	А	*Успенне БМ*
29	16	С	Дзяміда
30	17	Ч	Мірона
31	18	П	Емяльяна

ВЕРАСЕНЬ

1	19	С	Андрэя
2	20	Н	**Самуіла**
3	21	П	Фадзея
4	22	А	Аўлаллі
5	23	С	Калініка
6	24	Ч	Арсенія
7	25	П	Варфаламея
8	26	С	Наталлі
9	27	Н	**Пімена**
10	28	П	Майсея
11	29	А	*Усяч. гал. І.Хр.*
12	30	С	Аляксандра
13	31	Ч	Генадзя
14	1	П	Сымона
15	2	С	Маманта
16	3	Н	**Васілісы**
17	4	П	Майсея
18	5	А	Раісы
19	6	С	Міхала
20	7	Ч	Анісіфара
21	8	П	*Раждж. ПДІ*
22	9	С	Якіма
23	10	Н	**Клімента**
24	11	П	Германа
25	12	А	Юльяна
26	13	С	Карніла
27	14	Ч	*Уздзв. Кр. Гасп.*
28	15	П	Мікіты
29	16	С	Людмілы
30	17	Н	**Веры**

КАСТРЫЧНІК

1	18	П	Соф'і
2	19	А	Трафіма
3	20	С	Яўстафія
4	21	Ч	Мялеція
5	22	П	Іоны
6	23	С	Іраіды
7	24	Н	**Уладзіслава**
8	25	П	Сяргея
9	26	А	*Іаана Баг.*
10	27	С	Марка
11	28	Ч	Вячаслава
12	29	П	Феафана
13	30	С	Міхала
14	1	Н	**Пакроў БМ**
15	2	П	Юстыны
16	3	А	Дзяніса
17	4	С	Веранікі
18	5	Ч	Аляксея
19	6	П	Фамы
20	7	С	Сяргея
21	8	Н	**Таісы**
22	9	П	Якава
23	10	А	Яўлампія
24	11	С	Зінаіды
25	12	Ч	Марціна
26	13	П	Веніяміна
27	14	С	Параскевы
28	15	Н	**Яўфіма**
29	16	П	Лонгіна
30	17	А	Андрэя
31	18	С	Лукі

ЛІСТАПАД

1	19	Ч	**Іаана**
2	20	П	Арцёма
3	21	С	Іларыёна
4	22	Н	**Казанск. ік. БМ**
5	23	П	Якава
6	24	А	Арсенія
7	25	С	Марцыяна
8	26	Ч	Дзімітра
9	27	П	Нестара
10	28	С	Неанілы
11	29	Н	**Анастассі**
12	30	П	Зіновія
13	31	А	Нікадзіма
14	1	С	*Кузьмы*
15	2	Ч	Афонія
16	3	П	Іосіфа
17	4	С	Нікандра
18	5	Н	**Галакціёна**
19	6	П	Аляксандры
20	7	А	Фядота
21	8	С	*Міхала Арх.*
22	9	Ч	Анісіфара
23	10	П	Радзівона
24	11	С	Віктара
25	12	Н	**Ніла**
26	13	П	*Іаана Залат.*
27	14	А	Філіпа
28	15	С	Гурыя
29	16	Ч	Мацвея
30	17	П	Нікана

СНЕЖАНЬ

1	18	С	Платона
2	19	Н	**Варлаама**
3	20	П	Анатоля
4	21	А	*Уводзенне ПДМ*
5	22	С	Валерыяна
6	23	Ч	*Ал-дра Неўск.*
7	24	П	Кацярыны
8	25	С	Клімента
9	26	Н	**Інакенція**
10	27	П	Якава
11	28	А	Сцяпана
12	29	С	Нектарыя
13	30	Ч	*Андрэя Перш.*
14	1	П	Навума
15	2	С	Афанасія
16	3	Н	**Сафоніі**
17	4	П	*Варвары*
18	5	А	Саввы
19	6	С	*Мікалая*
20	7	Ч	Амврозія
21	8	П	Кесара
22	9	С	Анны
23	10	Н	**Ангеліны**
24	11	П	Нікана
25	12	А	**Спірыдона**
26	13	С	**Яўгена**
27	14	Ч	Апалона
28	15	П	Паўла
29	16	С	Феафаніі
30	17	Н	**Данілы**
31	18	П	Зоі